

Slniečko 6

ROČNÍK XIII. (XXXV.)

FEBRUÁR 1981

3 Kčs

Holúbok Na želobudzskom majeri bývalo veľa holubov. Hniezdili v stodolách, v sýpkach a na pôjdoch. Živili sa tým, čo prišlo. V lete lietali po poliach, v zime striehli okolo maštali na odpadky z kŕmenia.

ILUSTROVAL JÁN LENGYEL

Bírešky nenávideli holuby, volali ich „nenažratá háved“ a hádzali po nich čo sa dalo.

My chlapci sme však mali holuby radi. Každý si vybral jedného, označil ho: „To je môj“ a najradšej by ho bol nosil za košelou. Každý toho svojho potajomky krmil, pravda, nie jačmeňom z deputátu, ale zrnom, čo potiahol z panskej sýpky.

Aj ja som mal svojho holúbka. Pekný bol — chocholatý, chrbát a krídla hnedé, bruško biele a na vysokých nohách čosi ako krátke nohavičky. Tak si na mňa zvykol, že stačilo zavolať: „Tubi, tubi, tubi...“ a priletel. Spustil sa na zem a bokom pozeral na mňa drobným čiernym očkom, či som mu zase niečo priniesol.

Keď pozobkal, čo som mu hodil, zavŕkal, akoby mi ďakoval. Po čase tak skrotol, že si mi sadal na vystretú ruku, čo mi všetci chlapci z majera závideli.

Raz prišiel na majer grófsky sluha s odkazom, že do Víglašského zámku prišli hostia, ktorí budú popoludní poľovať na holuby.

Střípli sme. Prečo ich čert nesie práve k nám? Páni často strieľali holuby na majeroch, no v Želobudzi už dávno nebola takáto poľovačka. A zrazu tu máš!

„Uvidíte, že nám postrieľajú akurát tých našich,“ strašil nás Juro Borguľovie, veľký ryšavý chlapec s červenou tvárou, pre ktorú sme ho volali Červenák.

Dohodli sme sa, že holuby zduríme, aby odleteli do poľa.

Popoludní, keď hájnik Košút, ktorý mal byť pri poľovačke plašiakom, vyšiel na dvor čakať pánov, pobrali sme metly a chabiny a začali sme sa nimi oháňať, skákať, vrieskať a hádzať do holubov hrudy a skalky.

Holuby to však pokladali za nejakú hru. Vzlietli, zakrúžili nad stodolami a znovu sa usadili na strechách a stromoch.

Košút nás naháňal po dvore s palicou.

„Čo robíte štabarc, sopliaci?“ vykrikoval. „Berte sa za humná, a keď holuby spadnú, odkladajte ich.“

„Odkladať“ značilo v kraji pod Poľanou odjakživa ukryť. Nemali sme nič proti tomu ukryť pred pánmi zopár holubov na polievku, len aby to neboli práve tie naše.

Prihrkotal kočiar s poľovníkmi. Prezerali

sme si ich a pohrdlivo vykrúcali ústa. Krásni strelci! Dvaja pánkovia, ktorým ešte ani nešibali fúzy, a dve dengľavé slečinky s flintami. No veď uvidíme, čo zastrelíte! Keby sme my mali aspoň jednu takú flintu, nestrieľali by sme holuby, ale zajace.

Starý Košút začal plašiť a robil to šikovnejšie ako my. Holuby vyletúvali vysoko nad strechy a pánkovia i slečny do nich pálili, len tak hučalo.

Nešťastné vtáky však ani teraz neodleteli do polí, vracali sa ako hlúpe priamo pod broky a cupotali za humná i na dvor s krvavými hlávkami a krídlami. Tie, čo spadli za humná, chlapci vrtko odkladali do sejačiek, pod orné brány, do válovov v maštali alebo do jarkov.

Ja som si tiež chcel nejakého odložiť. Rozbehol som sa preto z dvora preč. Len čo som sa učupil za humnami pod kríček, zbadal som, že sa dolu strechou kotúľa trafený holub. Skočil som k nemu a zrazu som zmeravel. Bol to môj chochláčik s hnedým chrbtom, bielym bruškom a s nohavičkami na vysokých nohách.

Brok ho trafil rovno do prs. Z rany mu mokvala krv, farbila biele pierka na ružovo a drobné čierne očka potiahla sivastá blanka. Holúbok sa ešte trošku zatrepotal, pierka sa mu našušorili, zadrugal nohami a stíchol.

Čupel som nad ním a plakal bezmocným bolestným plačom.

V ten večer som sa jedla ani nedotkol a celú noc sa mi snívalo, že strieľam do poľovníkov a tí padajú do trávy ako trafené holuby.

Na druhý deň som stretol starého Košúta. „Tak čo, zbojník?“ spýtal sa ma. „Koľko holubov si odložil?“

„Ani jedného,“ priznal som sa a zrazu ma zaliali slzy.

Starý Košút zvažnel, pokyvkal hlavou.

„Vidím, chlapče, že máš mäkké srdce, a to nie je dobre,“ vzdychol si. „S mäkkým srdcom sa dnes ťažko žije,“ doložil a pustil sa dolu chodníkom.

Dlho som sa díval za ním, ako podkľakuje vo svojich veľkých, ošúchaných čizmách, a bolo mi smutno, strašne smutno.

Podľa rozprávania Jána Klimu spracovala
HELENA KRIŽANOVÁ-BRINDZOVÁ

Pieseň o vlasti

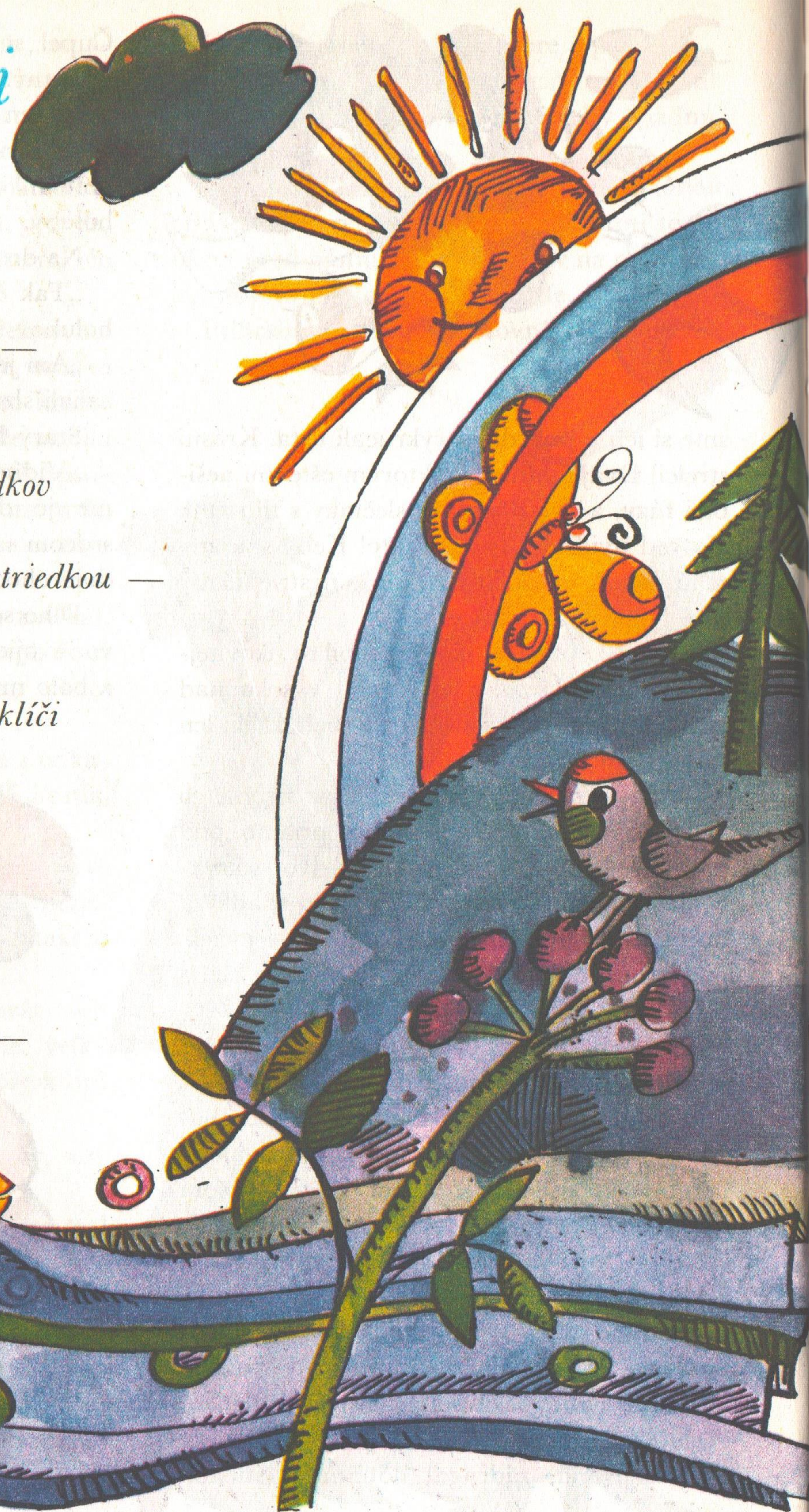
JAROSLAV REZNÍK

*Kde horou tečie potok čistý
a šepká tráve, ako rásť,
kde vietor hladí stromom listy —
je tvoj diel zeme, tvoja vlasť.*

*Kde chodil dedo v stopách predkov
siasť zrná, tiché zvery pásť,
kde chlieb tvoj vonia čerstvou striedkou —
je tvoj diel zeme, tvoja vlasť.*

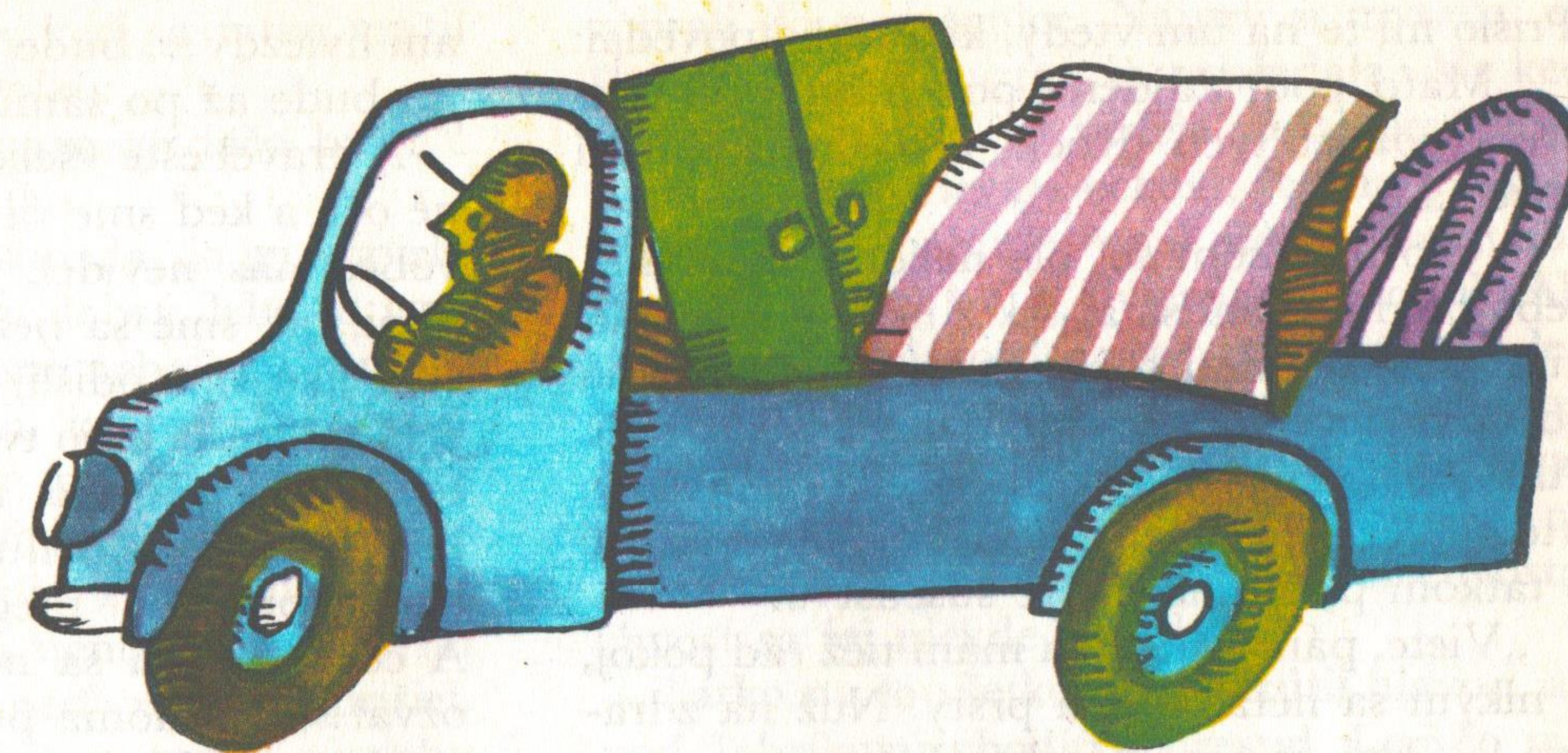
*Kde zem raz tvojím hrobom vzklíči
a vnuci prídu vence klásť,
kde hrozno dužnie vo viniči —
je tvoj diel zeme, tvoja vlasť.*

*Kde z piesne nikdy neubúda,
kde kvetmi kvitne každá stráň,
je tvoj diel zeme, tvoja hruda —
tak si ju chráň, tak si chráň!*

Opica na gumičke

ONDREJ SLIACKY

Ako vždy sme sedeli na brvnách pri jarku, keď došlo to auto. Bol to taký obyčajný tragač naložený nábytkom a všeličím iným. Ale zasa veľa toho nebolo, to sa iba tak zdalo. Keď to bolo všetko na zemi, bola z toho len jedna drevená posteľ, stôl, dve staré stoličky a jedna skriňa a ešte taká malá železná posteľ. A to auto, čo to dovezlo, bolo odrazu preč, ale ešte prv ako odišlo, vystúpil z kabíny akýsi chlap s dievčaťom, či dievčičkou. Vlastne nebola to ani dievčička, len taká vyplašená čička. A nás si ani nevšimol, keď už bol večer, vybral z tašky chlieb a dajakú konzervu. Ale tá čička nechcela jesť, len vystrašene hľadela dookola, a jej otec nevravel nič, vytiahol odkiaľsi fľašu a poriadne sa napil. Potom odtiahol nabok tú malú posteľ a začal na ňu dávať deku. Vtedy tam už bola Petrova aj moja mama a moja mama chcela tú čičku zobrať k nám:

„Človeče nešťastný, hádam len nechcete, aby to dieťa spalo na ceste?“

Ale tá čička sa tak chytila otca, že by ju od neho nebol odtrhol ani traktor. A tak sa tatko pobral za predsedom, aby dačo urobil, lebo ten chlap, to je nový krmáč, čo mal prísť, nuž nech ho niekde ubytuje. Lenže predseda nebol doma, a tak tatko pozval toho chlapa k nám, ale on iba pokrútil hlavou, že nie, že nejde nikam.

A to bolo všetko, čo povedal, lebo potom, keď si rovno na ceste rozložil oheň ako dajaký strelený, už iba mlčal. A nepovedal nič ani čičke, darmo ho ťahala od toho ohňa preč.

Tatko s mamou iba krútili hlavami, a tak som hneď vedel, čo si o chlapovi myslia. Nahlas to však nepovedali, nahlas som to povedal iba ja, lenže tatko na mňa prísne zazrel, čo si to dovoľujem, lebo môj tatko je už raz taký, o nikom nepovie ani slovka zlého. Podľa neho je každý človek dobrý, hoci aj ten najväčší oplán na svete.

A tak tí dvaja zostali na ceste, ale ráno tam už neboli, ráno už boli pod Jabříkovou, aspoň mama mi tak povedala. A povedala mi ešte čosi, ale to som už nepočul, lebo som uháňal do školy, aby som tam bol pred Petrom a všetko mohol vyzvoniť prvý. Lenže letel som zbytočne, Peter tam už bol a bol tam aj ten chlap s čičkou a zhovárali sa so súdružkou. Vlastne zhovárala sa iba súdružka s tým chlapom, lebo čička vrela len áno alebo nie. Cez prestávku som jej hneď podložil nohu, že sa rozpleštila ako žaba, a všetci sme sa rehuňali ako najatí. Ale potom, keď sa zjavila súdružka, smiech nás prešiel. Vedeli sme, že bude zle, ale nestalo sa nič, lebo tá čička nežalovala, šibnutá. Nech tak niekto dá podložku mne. Keď nič iné, povedal by som to aspoň tatkovi, a možno to urobila aj ona.

Prišlo mi to na um vtedy, keď tatko povedal: „Maťo, pod! Zájdem pod Jabríkovú. Patrí sa pozrieť tých dvoch, keď sme najbližší susedia.“

Vyhováral som sa, ale nakoniec som šiel, lebo pred tatkom sa aj tak z ničoho nevykrútim. Celou cestou som potom myslel iba na to, čo bude, ak o tej podnožke vravela doma. Ale nebolo nič, jej otec bol celkom iný ako vtedy večer, keď prišli. Aj sa smial, aj si s tatkom pripili na dobré susedstvo:

„Viete, pán Valent, ja mám tiež rád pokoj, s nikým sa neťahám za prsty. Nuž na zdravie... Ozaj, ja som Markovič.“

Potom si pripili znova a tatko mu začal radiť, ako dať do poriadku celý dom. Môj tatko sa v takýchto veciach vyzná, bodaj by sa nevyznal, keď je murár.

„Kdeže, pán Valent,“ povedal čičkin otec, „taký dom, to chce veľa peňazí.“

„Veď ja nie preto, pán Markovič,“ zahabil sa tatko, „že by som si dojednával robotu. Urobím vám to len tak. Predsa sme ľudia, musíme si pomáhať jeden druhému...“

Potom nalial z fľaše do pohárikov a vtedy čička podišla k otcovi a celá červená zašepkala:

„Ocko, prosím ťa...“

„No... veď iba trochu,“ odvetil jej otec a vliat pohárik do seba. Potom vypil ešte jeden a vyšiel von. Pred domom si sadol na lavičku a mlčky sa zahľadel na večerné nebo.

„Pozrite,“ zdvihol po chvíľke ruku, „hviezdy.“

„Hm,“ prikývol tatko a sadol si k nemu.

„Čo myslíte, z čoho sú?“

„Z čoho by boli?“ zasmial sa tatko.

„Z ohňa.“

„Aleba,“ zasmial sa tatko znova, „žeby?“

„Všetko je z ohňa,“ zašepтал čičkin otec tajuplne. „Všetko... aj svet, aj hviezdy... aj vy... aj ja...“

Vtedy čička podišla k otcovi a začala ho volať dovnútra. Ale ten akoby ju nepočul, ďalej trhano hovoril:

„Keď sa pominie, bude koniec... zahynie všetko... všetko... potom už nebude slnko,

ani hviezdy... bude len tma a mráz... a snehu bude až po samú oblohu...“

A vravel ešte všeličo iné a mal také zakalené oči, a keď sme sa s tatkom chceli rozlúčiť, vôbec nás nevidel, stále vravel iba o tom ohni, tak sme sa bez slova pobrali preč. Ale skôr ako sme odišli, pozrel som sa na čičku, celá sa triasla a po tvári jej stekali slzy. Zaiste to zbadal aj tatko, lebo po niekoľkých krokoch sa zvrtol, chvíľu na ňu hľadel, no potom len naprázdno preglgol a nepovedal nič. A celou cestou sa nezhováral ani so mnou, ozval sa len doma pred mamou:

„Nemohol som tušiť, čo s ním urobí pár pohárikov. Keby som to bol vedel, nechám fľašku doma, veď ten chudák je blázon... úplný blázon.“

„Keby bol blázon,“ nesúhlasila s tatkom mama, „nemohol by tak robiť, ako robí... všimol si si kravín? Všetko je na svojom mieste, kravy sú čisté, aj mlieka sa ukazuje byť viac. Mal by si vidieť Drubdu, ako menil farby, keď to zistil... tento človek mu teda nehrá do karát, to teda vôbec nie. Lebo keď bude mať poriadok, musí ho mať aj on, a on je teda s poriadkom nie veľmi zadobre. Ten jeho kravín, to je božie dopustenie. Veď akoby aj nebol, keď sa stará len o to, čo z neho uchmatnúť.“

Mama sa vtedy rozvravela ako ešte nikdy doteraz, ale potom, keď tá čička bola u nás na obede, vtedy už veľa nevravela, popoludní

načisto zamĺkla, a večer, keď sa tatko vrátil z roboty, povedala len toľko:

„S tým Markovičom naozaj dačo bude.“

„Prečo?“ nechápal tatko.

A tak mu mama zopakovala, čo jej vravela čička: že jej otec je veľmi dobrý, lebo ju vzal z domova, tam jej dobre nebolo. V spálni mali pavúky a ona sa ich strašne bála. Jedného raz našla aj v posteli, tak radšej z domova ušla. Ale našli ju a potom mesiac nemohla za trest chodiť s ostatnými do kina... ale ocko ju tam nenechal... keď ho pustili z nemocnice, hneď za ňou prišiel. A toto je už tretia dedina, v ktorej sú, lebo z každej musia odísť. A mamička tiež od nich odišla, ale to bolo ešte predtým, než ocka

zobrali do nemocnice. Najprv si myslela, že šla iba po mlieko, tak ju nehľadala. Ale keď nechodila, potom už vedela, že je preč, lebo mamička hovorievala ockovi, že ona s takým bláznom žiť nebude, ona nie je cvok, aby stále počúvala len o hviezdach a ohni. Ale ocko nie je blázon, on je veľmi dobrý, len nesmie nič piť. Povedal mu to aj pán doktor. Keď nepije, vtedy ide s ňou aj do kina, a raz jej v meste na strelnici vystrelil opicu na gumičke. Ešte ju stále má, len je bez chvosta, chvost sa jej niekde stratil.

Tatko na to všetko iba pokrútil hlavou, ale pod Jabríkovú chodiť neprestal. Len čo mal trochu času, už bol tam, aj dom začal opravovať, a vždy večer, keď skončil robotu, sadol si na verandu, natiahol nohy a počúval, čo čičkin otec rozprával o hviezdach a ohni. A my s čičkou sme počúvali tiež a čička sa už tak netriasla ako minule, lebo jej otec nepil a rozprával celkom obyčajne. Ale celkom obyčajne zas nie, lebo to bolo zaujímavé, aj tatkovi sa to páčilo. Povedal o tom aj mame:

„Počuj, ten Markovič nebude hocikto, to je dajaký učený človek, ten teda s kravami nemá spoločné nič.“

„To by si mal vidieť, či má alebo nie,“ zasmiala sa mama, „potom by si vravel ináč. Uvidíš, že sa to prejaví aj na peniazoch. Už minulý mesiac sme zarobili viac ako prvá skupina. Drubdu šlo z toho roztrhnúť. Ak to pôjde takto ďalej, ten ho odtiaľto vyštv.“

„Ale kdeže,“ hodil tatko rukou. „O pár týždňov si naňho zvykne a prestane doň zapárať. Stav sa!“

Ale dobre, že sa s ním mama nestavila. Bol by prehral, lebo Drubda do čičkinho otca neprestal zapárať ani neskôr. Videl som to na vlastné oči, keď som bol tatkovi po pivo. Bolo to strašné, lebo tam bola aj čička a videla to aj ona. Vychádzala práve z obchodu, keď na jej otca zavolať Drubda:

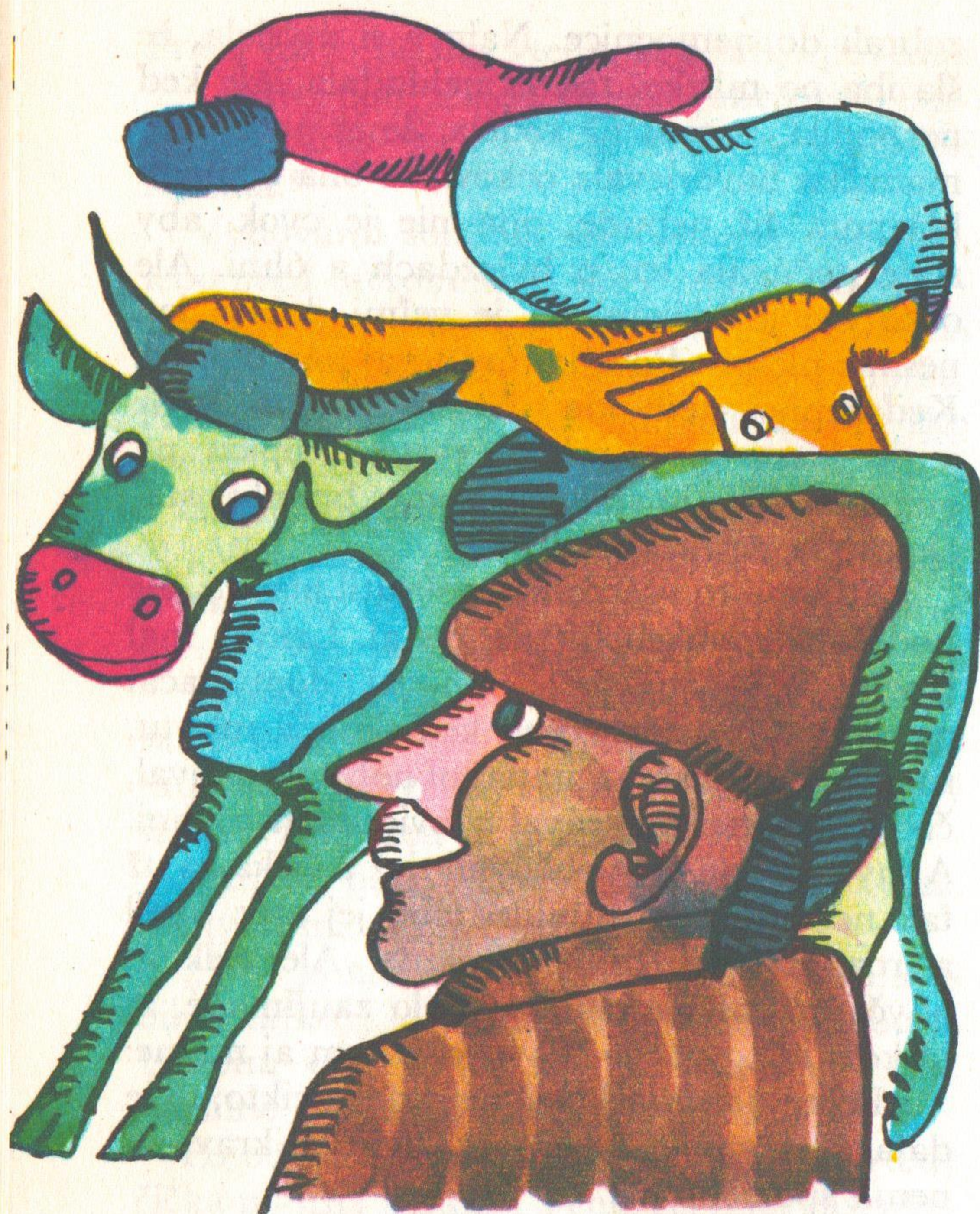
„Hej, ty, nože si pod' vypiť!“

„Nejdem,“ pokrútil čičkin otec hlavou.

„No len hybaj,“ ťahal ho Drubda za plece, „nerob drahoty.“

Čička chytila otca za ruku, ale Drubda bol

silnejší. Oboch vtiahol do krčmy a hneď od dverí kričal:

„Pani vedúca, nože po deci!“

Čičkin otec nepovedal nič, iba netrpezlivo prešľapoval na mieste, akoby chcel zutekať. A všetci, čo boli v krčme, prestali hulákať a hľadeli naňho a na Drubdu.

„Tak na zdravie, Markovič,“ povedal Drubda a rýchlo vliaval pohárik do seba a čičkin otec to urobil tiež. A potom ešte jeden. Darmo ho čička volala, aby išli domov. Drubda už vtedy nalieval pohárik za pohárikom, ale nie pre seba. Nalieval iba pre čičkinho otca.

„Tak a teraz uvidíte, čo ste ešte nevideli,“ obrátil sa Drubda k chlapom. Potom vybral z vrečka zápalky a začal jednu po druhej pripalovať. Keď horeli, podvihoval ich k tvári

čičkinho otca a držal ich tak dlho, až kým nezhasli. A čičkin otec len stál a stál a upieral oči na tie horiace zápalky a odrazu sa mu začali triasť ústa, potom ruky a o chvíľu sa triasol celý. Vtedy Drubda s horiacou zápalkou v ruke cúvol a čičkin otec urobil krok za ním, a Drubda znova cúvol a čičkin otec urobil znova krok.

„Tak, Markovič, ako je to s tými hviezdami?“ spýtal sa ho odrazu Drubda.

Čičkin otec zastal a potom začal vraviť to o tom ohni. A zakaždým, keď niečo povedal, chlapi sa rozrehotali, ale najviac sa rehotal Drubda.

„To je dobré, čo? To je dobré!“ vykrikoval a plieskal sa po stehnách.

Tak to som už nevydržal, vyletel som z krčmy a bežal som domov.

„Tatko, tatko, z pána Markoviča sa smejú chlapi v krčme!“

Tatko spozornel, ale potom iba hodil rukou:

„No smejú sa... a čo?“

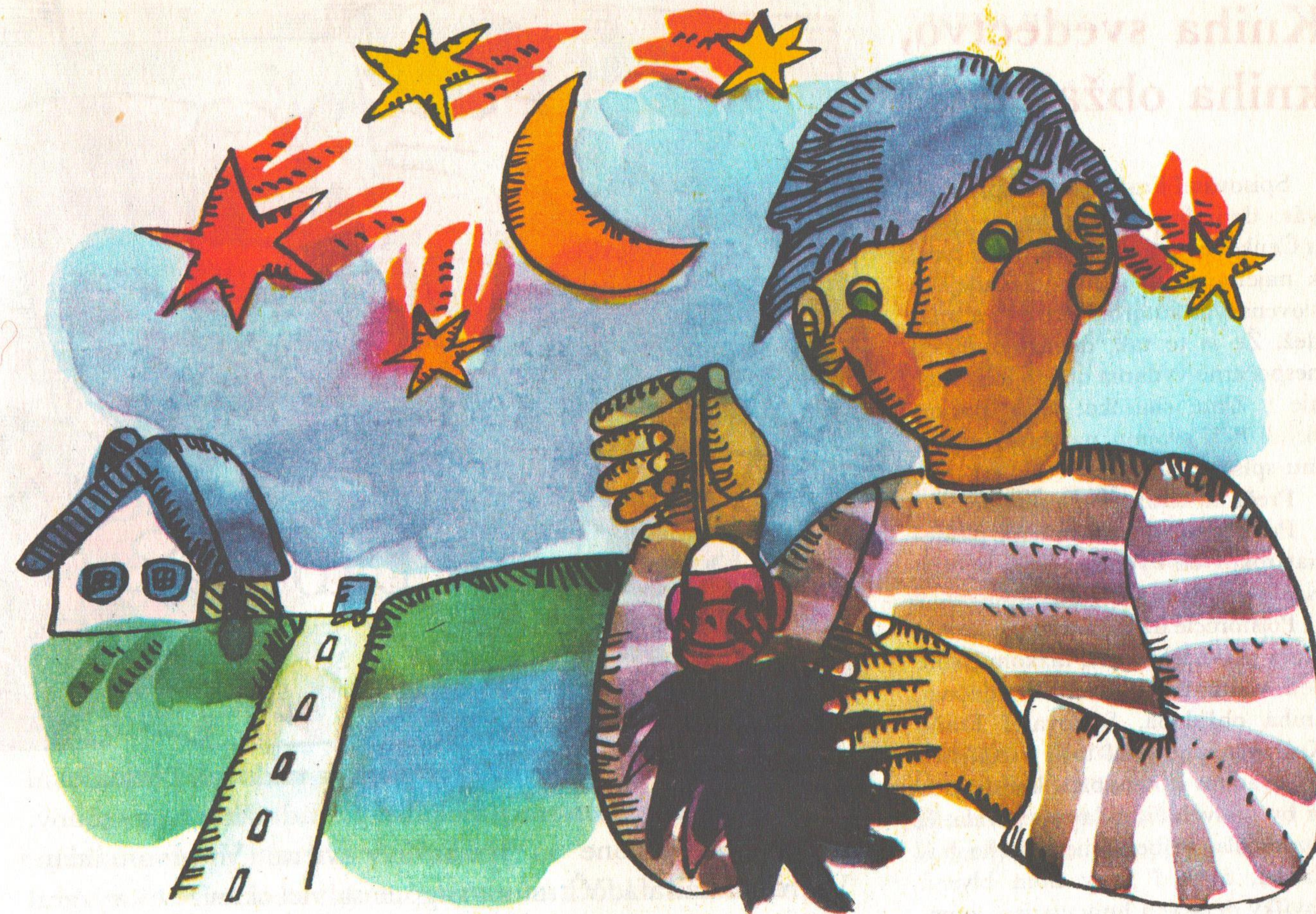
Tak to som nečakal, to mi vyrazilo dych, nuž som len stál a nechápavo hľadel na tatka a tatko hľadel zarazene na mňa. Potom odrazu prudko vstal a vychytil sa von a šiel tak, že som musel popri ňom bežať. A nevravel nič, na nič sa nespytoval, ani potom, keď otvoril na krčme dvere, nepovedal ani slova, len ako zazrel rehuňajúcich sa chlapov, strašne zbledol. Najprv som si myslel, že sa ich zľakol, ale nebolo to tak, lebo podišiel k Drubdovi, ktorý sa škeril čičkinmu otcovi priamo do tváre.

„Čo si to urobil, Drubda?“ spýtal sa tatko.

„Ty... ty drž hubu, Valent,“ zajachtal podnapitý Drubda.

A vtedy sa stalo, čo som vôbec nečakal, to teda nie, lebo môj tatko vždy vraví:

„S každým je najlepšie byť zadobre, Maťo. Hlavne oplanom treba dať pokoj, lebo takí sa ti budú pomstiť celý život, do smrti budeš mať v nich nepriateľov. Zlému človeku sa preto radšej vyhni, obíď ho. Veď čo už z neho, aj tak je to iba burina. Vytrháš ju, znova narastie!“

Tak vtedy tatko schytil Drubdu pod krk a teraz už ticho, takmer šeptom povedal:

„Ty chamraď... chamraď všivavá!“

A hneď nato sa rozohnal a udel Drubdu do tváre. Ale neudrel ho len tak. Udel ho pästou, silne, že Drubda spadol medzi stoly.

Vtedy celá krčma onemela, nikto nepovedal ani slova. Ani tatko už nepovedal nič, len schytil čičkinmu otcovi ruku, prehodil si ju okolo krku a pobral sa s ním preč.

My s čičkou sme šli za ním a čička veľmi plakala, ale tatko sa jej neprihovril, tatko bol stále bledý ako stena, a tak som jej niečo povedal ja, už neviem čo, stále som sa nemohol spamätať z toho, čo urobil otec.

A tatko ako vždy aj teraz vedel, na čo myslím, lebo potom doma mi povedal:

„Asi to nejde inak, Maťo. Tú burinu

predsa len treba vytrhať... ale aj s koreňmi, lebo ináč zadusí všetko dobré. Videl si, čo Drubda urobil z tých chlapov?“

A keď mi to vravel, zdalo sa mi, že to nevraví ani mne, ale sebe. A mňa bolo vtedy veľmi dobre, lebo môj tatko nie je hocikto, všetci to videli, teraz sa už čička nemusí báť, že sa z jej otca bude niekto vysmievať.

Na druhý večer som jej to bežal povedať, lebo v škole nebola, ale nebola ani doma, pod Jabríkovou už nebol nikto... Dom bol taký pustý ako prv, bol v ňom len stôl a niekoľko hrncov. A ešte opica. Opica na gumičke. Našiel som ju v tráve pred bráničkou a nevedel som, čo s tou opicou robiť, a tak som ju len spúšťal a vyťahoval, spúšťal a vyťahoval. A potom som sa dlho díval na nebo, na ktorom sa začali rozhárať prvé hviezdy.

Kniha svedectvo, kniha obžaloba

Spisovateľ Fraňo Kráľ napísal pre vás, deti, len dve knihy — Jano a Čenkovej deti. Napriek tomu patrí k najčítanejším a najvydávanejším slovenským autorom pre deti a mládež. Že je to tak, dokazujú nielen nespočetné vydania oboch jeho diel, ale i Zlaté slniečko; cena slovenských detí svojmu najobľúbenejšiemu spisovateľovi.

Prečo to teraz pripomínáme?

Pretože tohto roku uplynie päťdesiat rokov od vydania Jana, prvého Kráľovho diela pre deti.

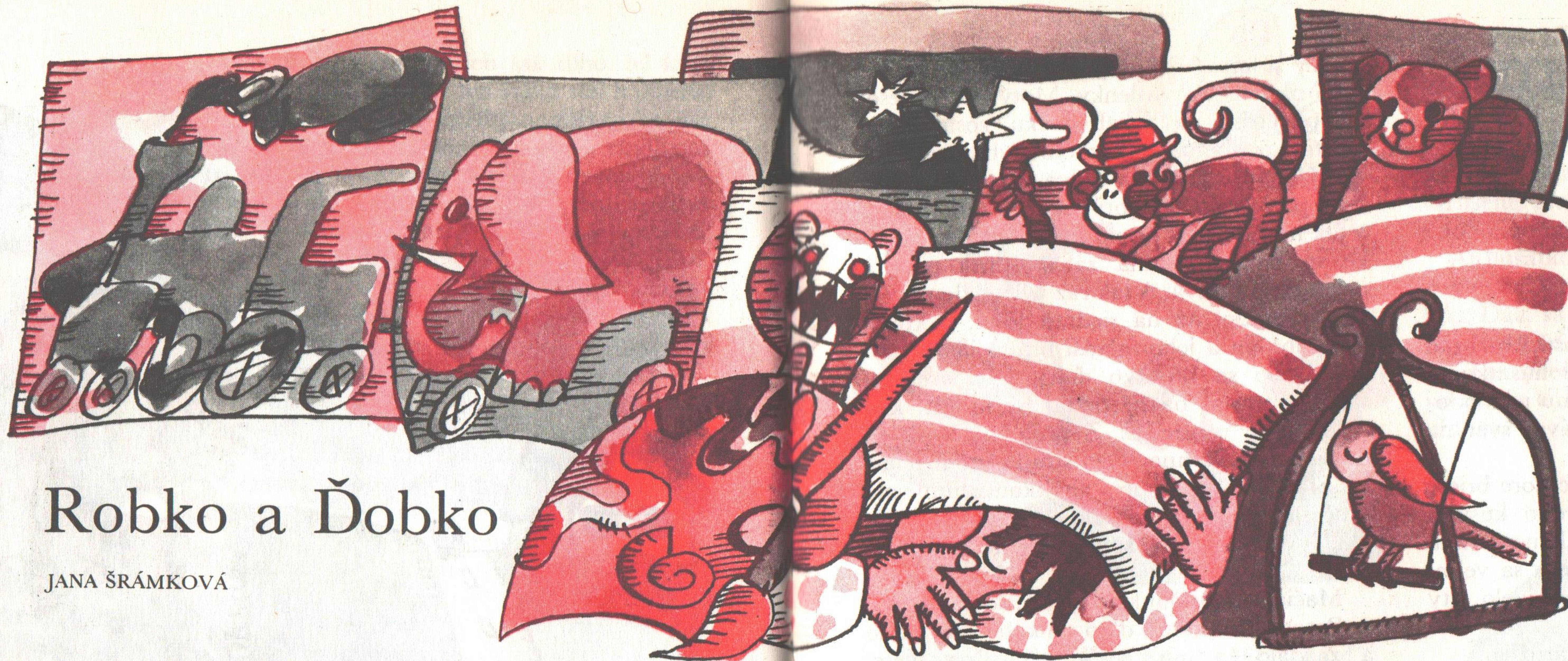
Polstoročie už teda jestvuje kniha, ktorá je svedectvom o ťažkom živote detí v minulosti. Kniha svedectvo, kniha obžaloba. Spisovateľ Fraňo Kráľ nenapodobnil totiž vtedajších spisovateľov a nenapísal knihu, ktorá by malých čitateľov rozptýlila, či rozveselila. Príbeh jeho malého húsarika, aj keď sa v ňom blysnú chvíľky detských huncútstiev, je nezvyčajne smutný. Bolestný. Taký je však preto, že je pravdivý, odpozorovaný zo života proletárskych detí. Ich osud mal zostať utajený, aby nevrhal čierne svetlo na ťesk panských palácov a víl. Preto to pobúrenie, keď sa kniha Jano roku 1931 zjavila na pulloch kníhkupectiev.

Keby to bolo bývalo možné, jej predávanie by boli mocní vtedajšieho sveta najradšej zakázali. Lenže bolo už neskoro. Správy o knihe sa šírili neuveriteľnou rýchlosťou, písali o nej všetky proletárske časopisy.

Kniha svedectvo, kniha obžaloba bola na svete.

A je tu dodnes. Pretože každé umelecké svedectvo, ktoré je pravdivé a ktoré je zároveň obhajobou slabých a bezbranných, prekoná všetky nástrahy. I tie, ktoré prináša čas.

O. S.

Robko a Ďobko

JANA ŠRÁMKOVÁ

Robko sedel v kuchyni za stolom a maľoval. Namaľoval modrú lokomotívu a dlhokánsky rad žltých vagónov. V každom vagóne sa viezlo iné zviera. V prvom slon. V druhom žirafa. V treťom vagóne sa viezol lev. Lev vyzeral strašne, pretože mu Robko primaľoval zakrivený zub. Chcel mu primaľovať aj ďalšie zuby, ale vtom do kuchyne vošla mama a povedala:

„Robko, už je neskoro, treba ísť spať. Ak prídeš zajtra neskoro do škôlky, súdružka učiteľka nás vyhreší oboch.“

„Ale, mama, veď ani Ďobko ešte nespí, a aký je maličký!“ vyhovárал sa Robko. „Ešte namaľujem medveďa a musím aj opicu, aj papagája a aj Ďobka musím namaľovať, aby mu nebolo ľúto. Všetci sa budú smiať. To je cirkusový vlak.“

„Robko, ráno budeš ospalivý, zasa ťa budem musieť budiť dvakrát. Ani Ďobko nemôže zaspáť, kým mu svieti svetlo do očí.“

Ale Robko už mamu nepočúval. Primaľoval levovi ešte veľa zubov dlhých a končistých, namaľoval medveďa, smiešnu opicu, pestrofarebného papagája a už-už sa chystal namaľovať Ďobka, keď si všimol, že Ďobko nemá hlavu.

„Mama, mama! Ďobko stratil hlavu!“ rozbehol sa Robko s krikom za mamou do kúpeľne.

„Akože!“ preľakla sa mama. „A nevymýšľaš si, Robko?“ „Naozaj, mama. Len sa poď pozrieť! Ďobko sedí na bidielku celkom bez hlavy. Naozaj!“

Mama vošla do kuchyne, pozrela na Ďobka a usmiala sa. „Už je naozaj neskoro, Robko. Ďobkovi sa chcelo spať, a preto si skryl hlavičku pod krídlo. Aby mu svetlo nesvietilo do očí. Treba ísť spať.“

„Aj tak nezaspím!“ vzdychol si Robko.

„A to už prečo?“ nerozumela mama.

„Lebo!“ vzdychol si Robko ešte smutnejšie. „Lebo svieti mesiac. Vidíš? Aj hviezdy svietia. A ja nemám ani jedno krídlo! Preto nezaspím. Lebo si nemám kam schovať hlavu. Už vieš?“

„Viem, Robko, ale netráp sa preto,“ pohľadila ho mama po vlasoch. „Ak nemôžeš zaspáť bez krídla, raz-dva ti nejaké krídelká zmajstrujem. Lenže potom budeš musieť spať na bidielku postojacky ako Ďobko. Ale ani preto sa netráp: Ocko ti bidielko urobí z rúčky od metly. Istotne sa ti na ňom bude dobre spať. Tak čo, Robko, máme sa dať do roboty?“

„Netreba!“ zazíval Robko a pretrel si ospalivé oči. „Radšej si schovám hlavu pod vankúš a budem spať v posteli, veď nie som kanárik, pravda, nie?“

VIKTOR HUJÍK

Považie

*Kopce, hory, hrady, bralá.
Váh s prsteňmi kaskád.
Každý deň ho slnko chodí
lúčmi nežne láskat'...*

Záhorie

*Vela bukov, menej líp.
Ľudia večne samý vtíp.
Aj keď vravia enem tvrdo,
k Slovensku sa hlásia hrdo!*

Gemer

*Dedinky — obrázky.
Dolinky — siene.
Chodníky — povrázky.
Voňavky — v sene...*

Tekov

*Žlté jak klas pšenice
pestujú tu tekvice.
Majú zrníek
ako zbojník dukátov.
Bež tam, ak chceš,
odmeni ťa bohato.*

Liptov

*Halušky, oštiepky,
kdeže, kde ste?
Poviem vám pošepky:
V MOTORESTE!*

*S hrdosťou hovorí
mladý bača:
Po Mare — po mori
pokrok kráča!*

O zatúlanom húsatku

RUDOLF DOBIÁŠ

Stará hus vedie húsatká na pašu. Husí rad je rovný i svorný, iba posledné húsatko sa odpojilo od krdlika. Nechce sa mu pochodovať v rade, žiada sa mu poznávať svet na vlastnú päť.

Ide húsa rovno, ide šikmo, ide hore briežkom, beží z kopca, a hoci prešlo kusisko sveta, vidí sa mu, že svet nemá konca-kraja. Po čase je mu však smutno, preto sa veľmi potešilo, keď na brehu potoka uvidelo žltý fliachik.

„Ty si húsatko?“ spýtalo sa záružlia.

Kvet pohýbal krásnou žltou hlavou, nepovedal ani slova. Húsatko nevedelo, na čom je, a tak sa radšej pobralo ďalej.

Na lúke z kvetu na kvet preletoval žltý motýľ. Sotva ho húsatko zočilo — hybaj za ním.

„Ty si húsatko?“ opýtalo sa motýľa sediaaceho na kvete prvosenky. Motýľ sa vzniesol do povetria, ale o chvíľočku zosadol na kvietok podbeľu. A húsatko hybaj za ním. Motýľ znova vzlietol a znova zosadol. Húsatko si pomyslelo, že motýľ sa chce s ním hrať, a tak ho jednostaj prenasledovalo. Pre húsatko to bola príjemná zábava, pre motýľa nekonečná otrava. A tak raz vyletel do povetria a zosadol až na siedmu lúku, o ktorej vedel iba on a jeho mladší brat Vilko.

Pobralo sa húsatko ďalej, hoci svet ho takmer prestal baviť. Bodaj by aj nie, keď bolo čoraz ustatejšie. Z posledných síl sa dovlieklo do humna. Tam stretlo žlté mačiatko. Stará mačka ho pred chvíľkou vyumývala a učesala, takže sa ligotalo ako hrudka zlata.

„Ty si húsatko?“ spýtalo sa húsatko mačiatka.

Mačiatko zamňaukalo a vyliezlo na jabloň.

Potom húsatko dlho nikoho nestretlo a zazdalo sa mu, že je samo na svete. Premkol ho strach, bezhlavo začalo pobiehať sem i ta a volať:

„Mamička! Sestričky! Kde ste? Ozvite sa!“
Nik mu neodpovedal.

Bolo hladné i smädné a také zmätené a bezradné, že nevládalo myslieť ani na vodu ani na trávičku, a jednostaj myslelo na mamičku.

„Mamička! Mamička! Kde si?“ volalo.

Od nočného dažďa zostala na dvore kaluž. Slniečko do nej nazrelo a premenilo mláčku na zrkadlo. Zrkadielko sa zablysko a vtedy uvidelo kaluž aj húsatko. Nazrelo do nej a uvidelo v nej slniečko.

„Ty si moja mamička?“ spýtalo sa.

„Áno,“ prisvedčilo slniečko.

Húsatko sa potešilo, že si našlo mamičku. a pre istotu sa spýtalo:

„A neodletíš odo mňa?“

„Neodletím,“ slúbilo slniečko.

„Ani sa nevyškriabeš na strom?“

„Pravdaže sa nevyškriabem.“

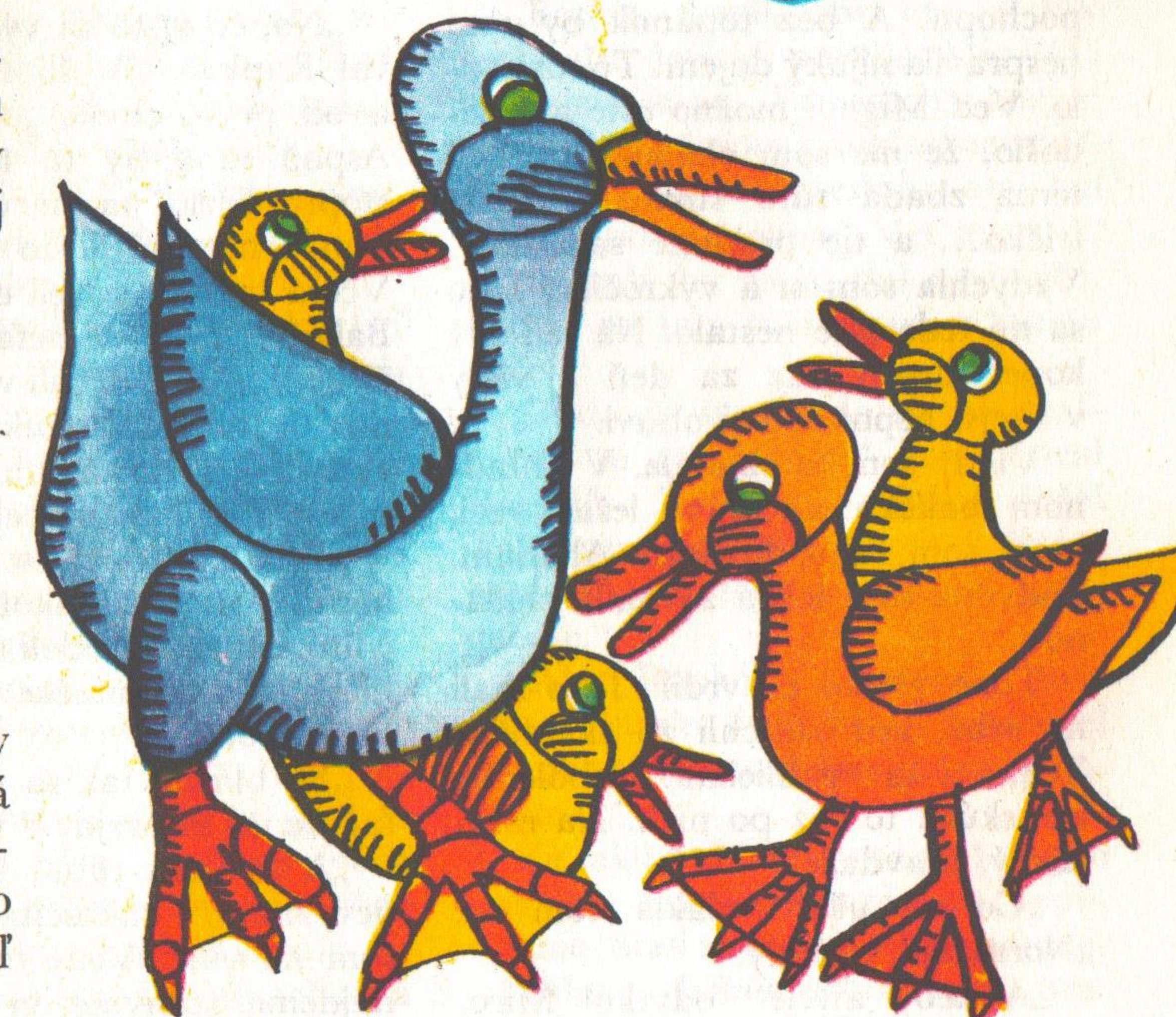
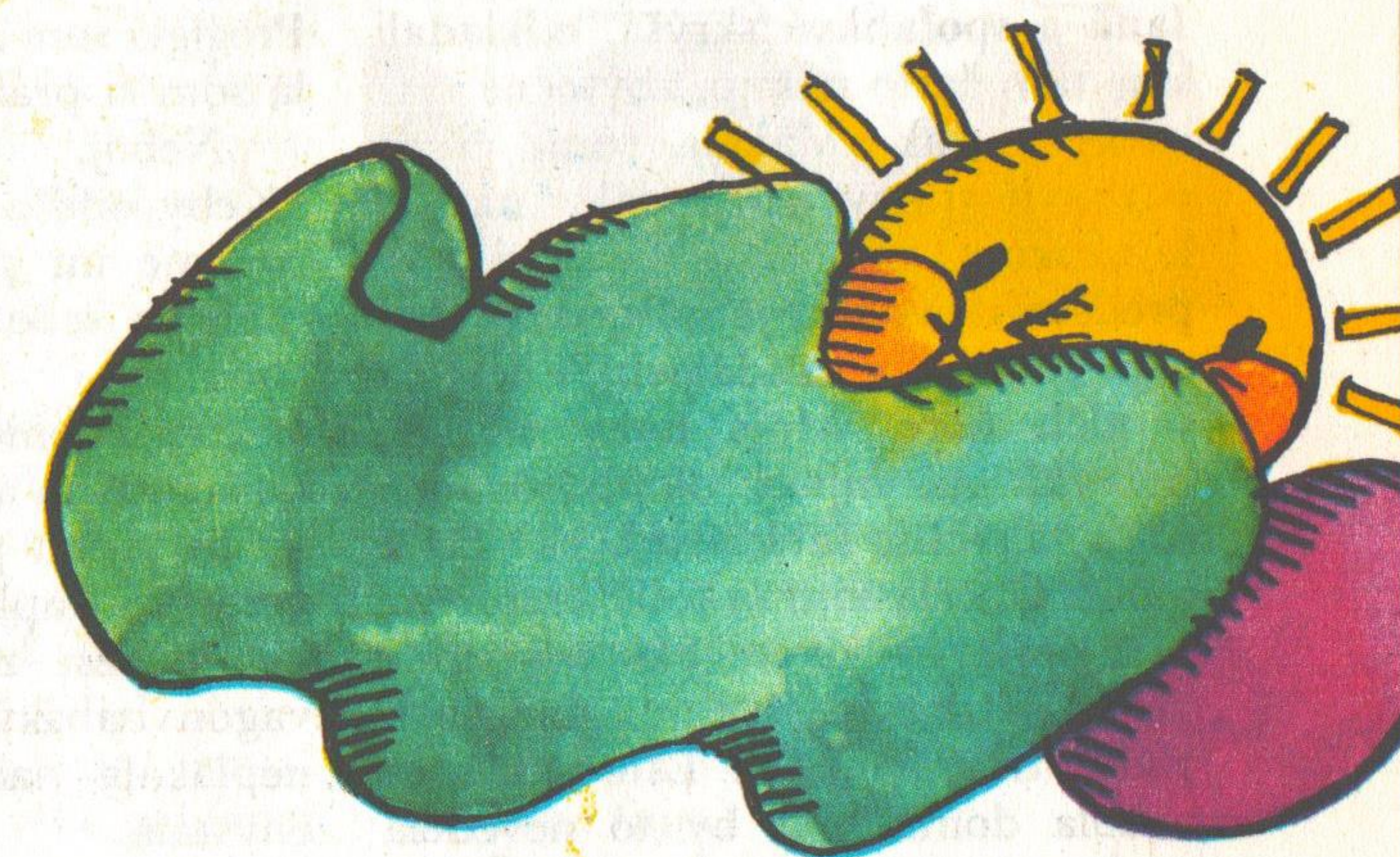
Húsatko sa upokojilo. Vodou z mláčky zahasilo smäd a odškľblo si z trávičky, ktorá pokrývala dvor ako koberec a vlnila sa v teplom jarnom vetre. Z času na čas nazrelo do mláčky, aby sa ubezpečilo, že mamička odtiaľ neodišla.

Vôbec si však nevšimlo, že zakaždým je mláčka o voľačo plytšia a užšia.

Poobede sa otvorili vrátka a cez ne sa priknísal krdel húsatiek s mamičkou husou na čele. Hneď obstali stratené húsatko a vzrušene štebotali, lebo mali veľkú radosť z toho, že sa znova stretli.

Aj húsatko sa zaradovalo, ale vzápätí zase zvažnelo. Vari mám dve mamičky? rozmýšľalo. Dalo sa hľadať kalužku, ale tú nie a nie nájsť, ani čo by sa pod zem prepadla.

„Tak predsa mám iba jednu mamičku,“ povedalo si húsatko šťastne a vrátilo sa ku krdliku.

Ako sme Ahanom ukázali Rovinu

Rovno zo školy sme sa ponáhľali na rúbanisko s kozmickou loďou. Tašky sme skryli za kríky hneď za poslednými domami. Bola to vyskúšaná a spoľahlivá skrýša, odkladali sme tam často nákup, zbytočné vetrovky a tak. Váhala som, či sa nezbavím aj nových sandálov na polovysokom opätku. Viete si ma predstaviť, vonku je už takmer leto a ja chodím v sandáloch. Vliecť sa v nich hore. Moje nohy si ozaj nezvykli na nijaké obmedzovanie. Ale v takýchto šatách, a bosá? To je nanič. Chcela som sa totiž aspoň raz predviesť tým dvom ako normálne dievča. Tak som sa doma navliekla, ako sa dalo najlepšie. Ešte že mama nebola doma, iste by to nevedela pochopiť. A bez topánok by som nespravila nijaký dojem. To rozhodlo. Veď Migovi možno ešte ani nedošlo, že nie som chalan! Ale keď teraz zbadá túto sukňu a fanta tričko... a tie protivné sandále... Vzdychna som si a vykročila. Toto sa mi teda ešte nestalo. Na ten istý kopec druhý raz za deň a vždy v akejsi nepohodlnej obuvi.

Vtedy som to zbadala. V úhľadnom balíčku na tráve ležali veci, ktoré som ráno dovliekla Ahanom. Zodvihla som ich a zavolala chalanov.

Tono všetko potvrdil. Toto mali na sebe, keď zdúchli zo skladišta. Teda, tí sa vyobliekali! Nebolo by zlé, skúsiť to raz po nich. Na maškarný, pravdaže.

„Čo ak ušli?“ zlakla som sa. „Normálka, navždy.“

„A keby aj...?“ odvrkol Miro.

Napriek všetkému, čo sa predobedom prihodilo, nemal Ahanov nejako zvlášť v láske. (Asi preto, že ich mám v láske ja. Ale čo robíť?) Préglgla som, a mlčala. Predstavovala som si prázdne rúbanisko.

„Neboj,“ utešoval ma Tono. „Keby odišli, nechali by tu všetko, čo sme im požičali. Nielen to, čo mali na sebe. Asi sa im v tom zle chodilo.“

„Na ich mieste by som sa vybodol na celú Zem a zdrhol by som, len by sa za mnou prášilo,“ povedal presvedčivo Rapkáč. Jeho by fakt nevedel vyviesť z rovnováhy ani celý vagón babských sĺz. A ja som ani neplakala naozaj, len som sa tak chystala.

„No, čo je to za výlet,“ pokračoval Rapkáč. „Vyšli si sem na blic a od prvej chvíle je to tu nanič. Aspoň mne by to na ich mieste stopro liezlo na nervy. Dávno by som tým praštil, to vám poviem. Včera takmer zgegli od hladu a od Bakuľu len-len že nefasovali pre pár čiringlí. A dnes trčali v pivnici a takmer dostali od školníka hasákom po gebuli. Keď dostali chuť na zmrzku, bolo z toho haló po celom námestí.“

„Ešte šťastie, že to všetko nebolo naozaj, ale len skoro,“ podotkol Miro. „Ináč by sedeli s obviazanými hlavami v prijímačke nejakého detského domova.“

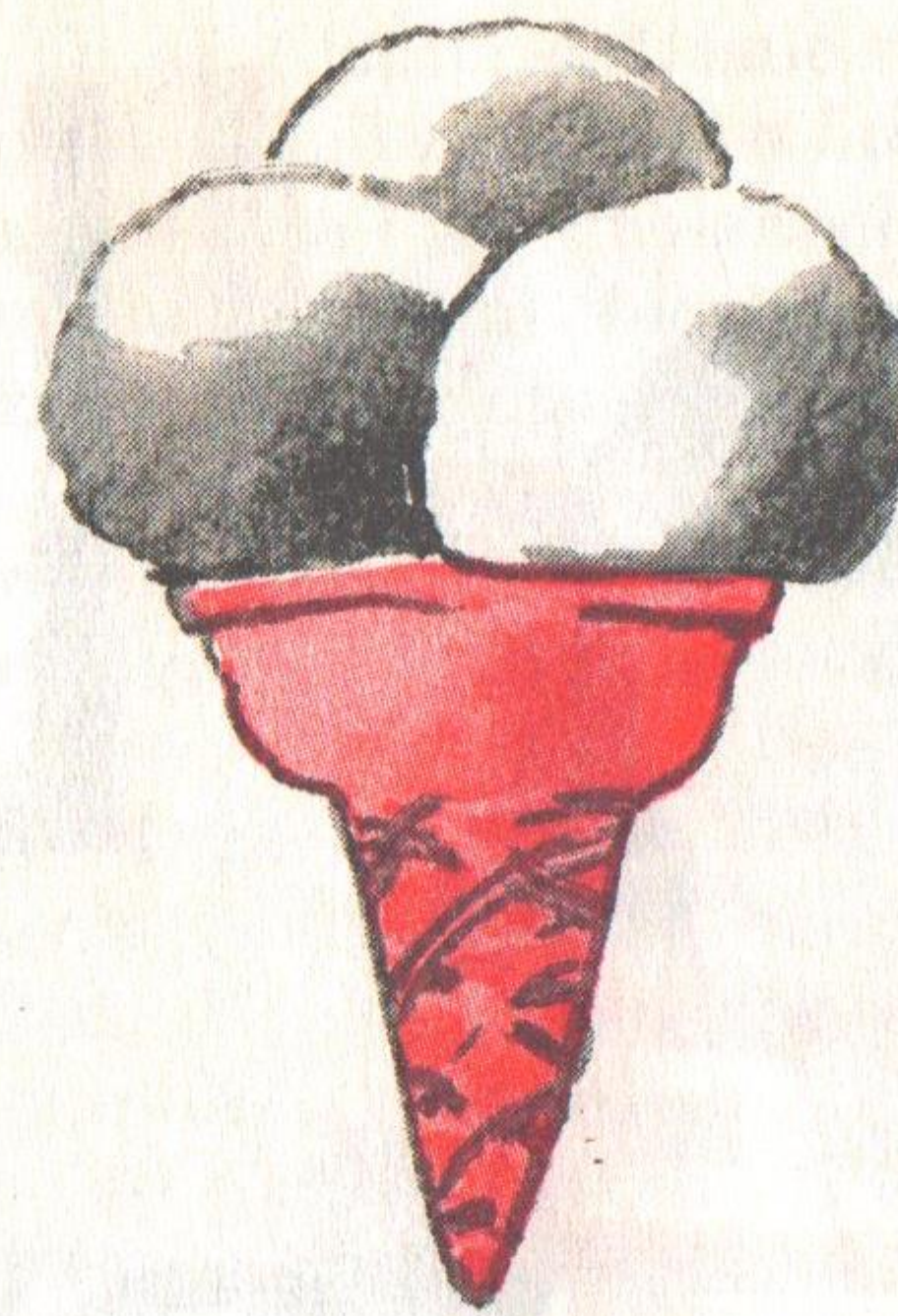
„Sú blázni, tak sa navliecť a dúfať, že im to prejde,“ vyrýval Tono.

„A čo mali robiť, keď sa v tom nevyznajú!“ zakročila som. „Sama som na vine. Viete čo, ak ich ešte nájdeme, spravme im konečne nor-

málka program. Oblečme ich ako malých bohov, vlastne ako obyčajné bytosti zo Zeme. Vezmime ich medzi ľudí. Nech si celkom nemyslia, že sme tu všetci šibnutí. Nech im zapne, že sa u nás dá celkom fajn žiť. Že to tu nie je vždy taký horor. Keby sa niekto pýtal, nahlásime, že sú to naši bratanci. Dvojčatá. Nejakí druhostupňoví bratanci, ak by do toho niekto priveľmi strkal nos. Takých bratancov mám aspoň päťnásť. Poviem, že sú z Bratislavy, alebo čo. Vezmime ich na zmrzku, na veľkú. A večer je basket, tuším je zápas. Im je jedno, či je to liga alebo nie. Rapkáč by mohol priniesť magneták. Vzali by sme ich k nám, mama by ich obskakovala a nappchávala koláčmi s čajom.“

Keď som to tak nahodila, nevyzeralo to najhoršie. Aj chalanov to celkom zaujalo. (Našťastie. Už bolo tých nedorozumení priveľa, aspoň na môj vkus.)

Na rúbanisku bolo všetko v po-

riadku. Boli Ahania, bol aj koráb. Celá vyštavená som sa spustila do najbližšieho ahanského kresla. Bola to stonásobná lahoda ako v normálnom kresle. Celé kreslo sa vytvarovalo presne, ako som chcela. Podľa toho, ako som sa natiahla, naklonila, skrútila. Vyliezla z toho celkom fajn zábava.

„Kofko máš rokov?“ prekvapil ma Mag.

„Dvanásť,“ vysypala som pravdu, tak ma poplietol. Chalani by sa ináč popukali od smiechu, keby som si pridala. Tak čo robiť. A Miga ani nehlo povedať pár slov o mojej fantastickej sukni. Chlapi sú už takí, nech sú zo Zeme, alebo z Ahu.

„A vy už dávno necikáte do plienok...?“ spýtal sa Rapkáč.

Ahania z toho boli trochu vedľa. Zistili, že teória pozemskej dlhovekosti je úplne nesprávna. Potom chceli odpovedať Rapkáčovi. No tentoraz nevedeli rozlúštiť jeho otázku. Zrejme na Ahu nepoužívajú plienky, či čo.

„Čo nepovieš rovno, čo ťa trápi?“ povedal potom Mig dosť otrávene.

„Že ti to vôbec zaplo,“ odvrkol Rapkáč.

„Osemdesiatdeväť našich, to je päťdesiatdeväť vašich rokov,“ vyhlásil Mag.

Zahmlilo sa mi pred očami. Robia si z nás bláznov...?

„Nerob sa, radšej povedz rovno, že si z nás strieľaš,“ zlostil sa Rapkáč.

„Nekecám. Môžeš veriť.“

„Fááákt...?!“ zatahol Miro.

Nedalo sa nič robiť. Vyzeralo to tak, že novú správu musím zaradiť medzi svoje životné sklamania.

„A ty máš fakt len dvanásť? Len dvanásť, myslím, rokov?“ vyzvedal sa Mag znova. Asi si myslel, že hádam počítame vek na desaťročia.

„Jasné, čo si si myslel. Že je nejaká starena?“ bol zrazu Miro na koni.

„A kedy zomierate? Myslím, v priemere. Ako dlho vegetujú ľudia na Zemi?“

„Osemdesiat, deväťdesiat rokov,“ vysvetlil Tono. „Môj dedko má deväťdesiatosem.“

„Páni!“ zhikla som. „Takmer sto rokov!“

„Priemerný vek je nižší,“ upresnil Rapkáč. „V Afrike tuším len, štyridsaťdva rokov. Tam by si bol, kamoš, už pod zemou. Chalani, veď vy ste normálka starci!“

„Ako dlho žijú Ahania?“ došlo to Tonovi.

„Mig je trochu mladší,“ povedal Mag. „Ja som si už odžil takú polovicu a on asi tretinu. Ale, to je psina... videlo sa mi, že žijete takých tristo rokov! Keď stihnete tak zostarnúť!“

„Že stihneme zostarnúť?!“ smiali sa chalani. Potom sa však zahľadeli na hladké tváre Ahanov, akoby ich dosiaľ nevideli. Vedieť tak skákať, bežať, zabávať sa... to sa nedalo porovnať s našimi dospelými!

„Takže, aj tak,“ počítala som. „nech to beriem, ako chcem, ste vlastne dospelí a...“

„... a nešlohli ste kozmickú loď fotríkovi, ale...“ pokračoval Miro nešťastne.

„... ale ste normálka kozmonauti a mala by vás už dva dni oslavovať celá Zem a nemali by ste sa dať zatvárať v pivniciach ako nejakí debili!“ dokončil Rapkáč.

„A my sme vás práve chceli pozvať na veľkú zmrzku,“ rozľútosťnila som sa.

„Najprv sme mysleli, že vám to nepovieme a že sa budeme tváriť ako chalani, ale boli s tým ustavične dajaké problémy,“ povedal Mig.

„S deckami sa tu nezachádza

nejako jemne,“ dodal Mag. „Takmer som sa rozglejil! Sú k vám drží ako k nejakým...“

„Nie vždy,“ hrdinsky ho zastavil Tono. (Hoci, medzi nami, Magova reč sa počúvala ako hudba: Konečne niekto dospelý uzná, na čom sme. Mal by tak skúsiť niekto z našich dospelých vyzerat ako dieťa a pohybovať sa po svete. Videl by, čo je to,

keď na teba stále niekto nadáva, alebo ti rozkazuje, alebo ťa vychováva. Alebo sa jednoducho pozerá kdesi ponad teba a správa sa, akoby ťa nebolo. Ale povedali sme si, že Ahanov presvedčíme o tom, ako je na Zemi fajn.)

„Bosina, dovoľ, aby sme aj tak ostali ešte deťmi,“ povedal Mig vážne a slávnostne. „Pri letoch v kozme sa stávajú s časom parádne nezmysly, ale to sa ešte nestalo, aby bol niekto znova deckom! Ver mi, každý dospelý by za to dal neviemčo. Každý po tom túži aspoň v kútiku duše.“

„Teda, vy ste ma dojali! Normálka sa tu rozplačem,“ komentoval Rapkáč. „Že vraj v kútiku duše! Taký vznešený obrat som v živote nepoužil. To teda nemáte z mojej gebule.“

„Ale, Rapkáč,“ uzemnila som ho. „v kútiku duše bolo v šiestackej čítanke. Tú báseň sme sa učili naspamät.“

Za takú pol hodinu sa pod mojím velením zmenili Ahania na nepoznanie. Stali sa z nich štíhli, upravení chlapi. Jednoducho dvojica bra-

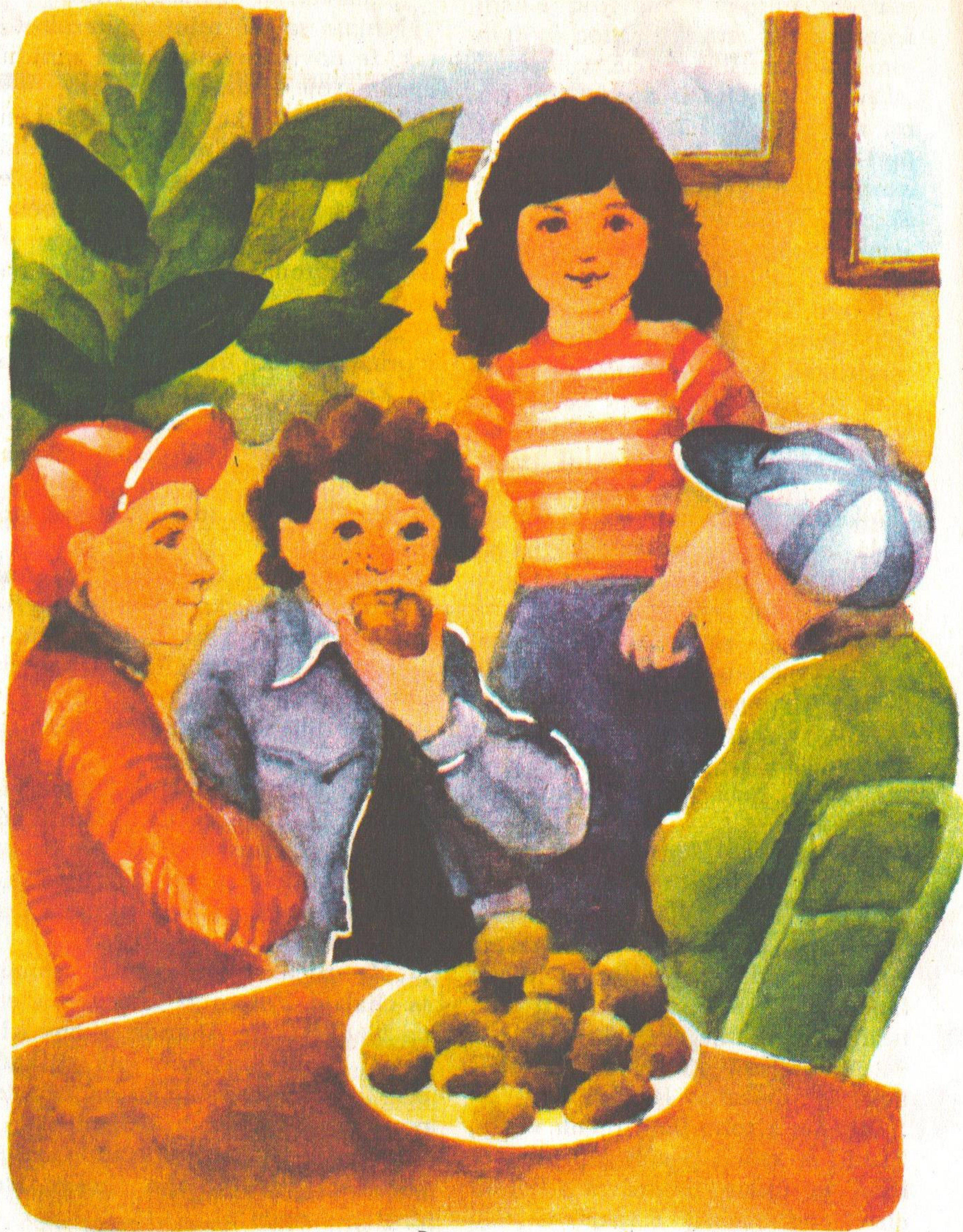
tancov z Bratislavy. Alebo z módnej rubriky. V mestečku nikomu nezapne, že sú to predpoludňajší výtržníci. Podarilo sa mi dokonca nasadiť im plátenné cyklistické čiapky tak, aby to vyzeralo fičúrsky a aby spod nich netrčal jediný vlas. Potom sme vzali svoje školské tašky a kráčali ako zástup dobre vychovanej mládeže.

Ahania potom spoznali Rovinu aj z iného zorného uhla, presne ako som si to predstavovala. Škoda len, že odmietli zmrzku. Rapkáč sa zato napchal aj za nich. Jedine on sa vzpíeral nášmu programu. Tvrdil, že sa vlastne chvasceme tým, čomu sa normálne podľa možnosti vyhýbame. Takáto zábava sa dá vydržať ešte tak raz do týždňa ako nedeľný program s rodičmi. Potom sa z toho treba celý týždeň zotavovať. Cukráreň, kino, športová hala, prechádzka po okolí, návšteva a čo ja viem čo, bez prestávky, toho by sa vraj prejedol každý našinec. Trocha mal pravdu, ale v ten deň mohol frflať, koľko chcel. Bolo sa treba pred Ahanmi konečne švihnúť. Nielen ja, všetci na to minuli značnú časť svojich úspor.

Ahania si vzali trocha zmrzlina ako vzor. Mohli sme sa popukať, keď nechápavo pozerali, ako sa vychvaľovaná pochúťka mení na brečku.

Rad prišiel aj na kino. Ahania chápali predstavenie ako štúdiu pozemských pomerov. Rapkáč by im to rád zarazil, ale bol pod mojou prísnu kontrolou. Tak čušal, no iba ťažko skrýval svoje zlomyseľné potešenie. Mal pravdu, načo tajiť. Na prvý pohľad bolo jasné, že tak ako v tom nablýskanom filme to v živote vôbec nevyzerá. Ale ako propagačný materiál o planéte Zem je podľa mňa táto zlátnina celkom na mieste. Nech si ho Ahania doma premietajú z Migovho a Magovho záznamu. (Napokon, keby sme mali čakať na dobrý film, Ahania by museli bývať u nás v Rovine aj mesiac.)

Na ceste domov si Ahania prezreli Mirovu peňaženku. Miro ako najstarší, a treba priznať, aj naj dôveryhodnejší, mal na starosti pokladňu

a platil za všetkých. Mag tvrdil, že keď sme už pristúpili na papierové peniaze, ktoré nemajú prakticky nijakú vlastnú cenu, len symbolickú, mohli by sme sa rovnako dobre zaobiť aj bez peňazí. Tak ako je to odjakživa u nich. Miro im chcel vysvetliť úlohu peňazí. Vykresľoval výhody peňažného styku pred výmenným obchodom našich dávnych predkov. Vtedy tvrdo zasiahol Rapkáč. Povedal, že bez peňazí by sme mohli žiť na Zemi, len keby sme boli

ako tí bliženci na Ahu. Keby sme uznali, že každý má mať to, na čo má naozaj chuť a s čím si vie poradiť. Napríklad gramo. Človek by nemal chcieť hi-fi preto, že ho má aj sused a že stojí hľbu peňazí. Ale preto, že má kvalitné uši, ktoré perfektne počujú.

„Tak sa bojíš, že ti odprášia na tom svojom vretene, že by si ich nalievala od rána do večera! Ako je to na zemeguli bohovské a že tu žijú sami kanóni.“

To už Ahania našťastie nepočuli, lebo sa začali zaujímať o ľudí okolo. Zastavili sa pri chalanoch, čo si čistili a zlepšovali bicykle na novú sezónu. Od akýchsi menších šracov si dokonca vypožičali káru na guľôčkových ložiskách! Len som trpela, aby im pri tom športe neodleteli čiapice.

Z basketu sme na Rapkáčovo potešenie ušli. Bol to naozaj nanič zápas. Potom sme počúvali pásky z kazetáku. To Ahanov na prvý pohľad bavilo. Ja som pri tom stále potajomky pokukovala po Migovi. Keď som si už teraz zvykla na jeho nemožný vek, priťahoval ma tak ako predtým. Ba ešte väčšmi, bolo to také čudné, kamošiť sa s dospelým kozmonautom, ktorý na celej Zemi nestojí o nikoho iného len o nás štyroch.

To sme už boli u nás. Moja mama ich uvítala veľmi pekne, aj čiapky im chcela zložiť a veľmi sa čudovala, keď si ich kľúčovite pridržali na hlave. Vymyslela som si čosi o ekzéme, ktorý sa rozšíril po Bratislave, a že sa hanbia... Odvtedy mama hľadela na očiapkovane hlavy s lútosťou a porozumením. Tak ako nenápadne poškudľujeme po postihnutých ľuďoch. U nás sa dokonca aj Rapkáč cítil ako v siedmom nebi. Mohol jesť za troch a nestihlo ho za to pohrdanie, ale vďaka kamošov.

Miro a Tono pozývali Ahanov ešte k sebe, ale Mig s Magom chceli rozhodne prespať iba vo svojom vretene. Dalo sa to pochopiť, od obeda museli byť riadne hladní. A pritom sa, chudáci, stále museli pozeráť, ako sa napchávame buchťami. To majú za to, že nechcú ani za nič ochutnať pozemskú stravu. Ja osobne si myslím, že sa naša strava dá celkom dobre vydržať. Aspoň buchty celkom iste. Mama by sa začudovala, keby vedela, že sa kúsok jej buchty dostane na Ahu do súhvezdia Gemini!

(Pokračovanie)

Píše ALTA VÁŠOVÁ
ILUSTRUJE MAJA DUSÍKOVÁ

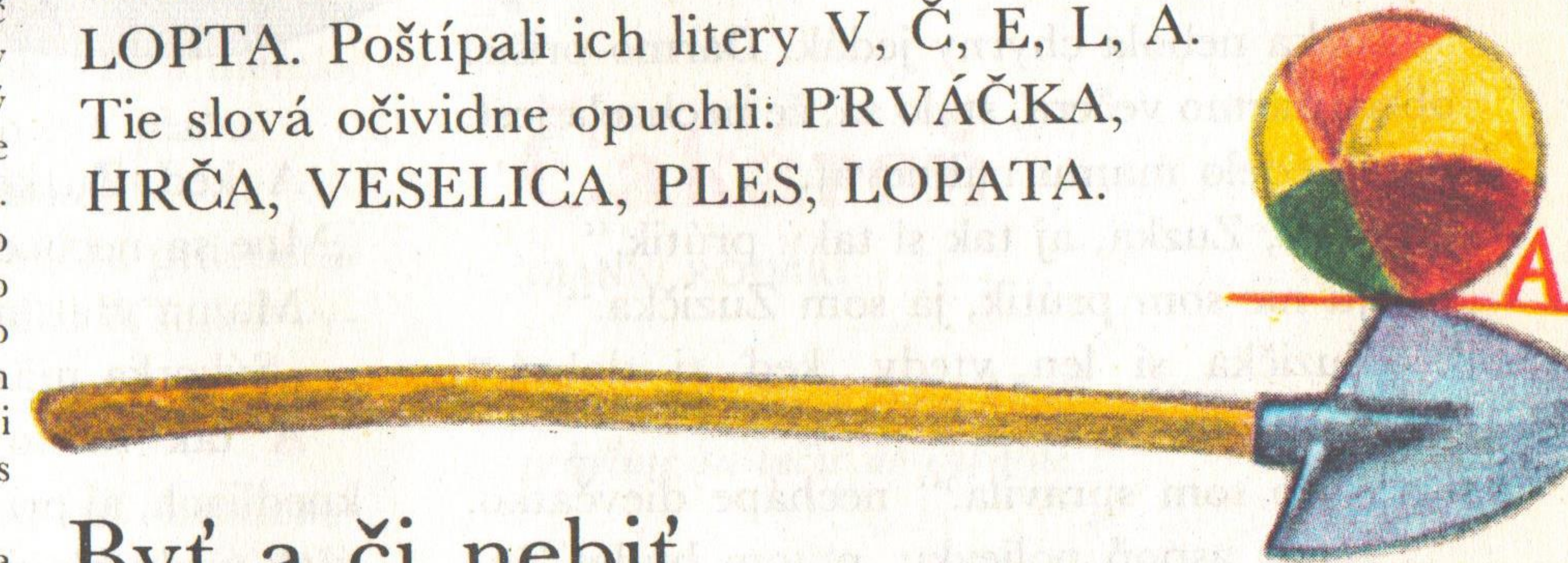
VESELÝ STĹPEC

JOZEF
PAVLOVIČ

Poštípané slová

Boli slová PRÁČKA, HRA, VESLICA, PES, LOPTA. Poštípali ich litery V, Č, E, L, A. Tie slová očividne opuchli: PRVÁČKA, HRČA, VESELICA, PLES, LOPATA.

Byť a či nebiť

Máš hlavu v smútku z ypsilonov? Ja nie. Vyberám si totiž len také slová, kde na pravopise vôbec nezáleží.

Či napíšem
BIŤ alebo BYŤ,
VIŤ alebo VYŤ,
VÍR alebo VÝR,
TIKAŤ alebo TYKAŤ,
RÍM alebo RÝM,
LÍRA a či LÝRA,
vždy je to správne.
Potom nech
niekto povie,
že je slovenský
pravopis ťažký!

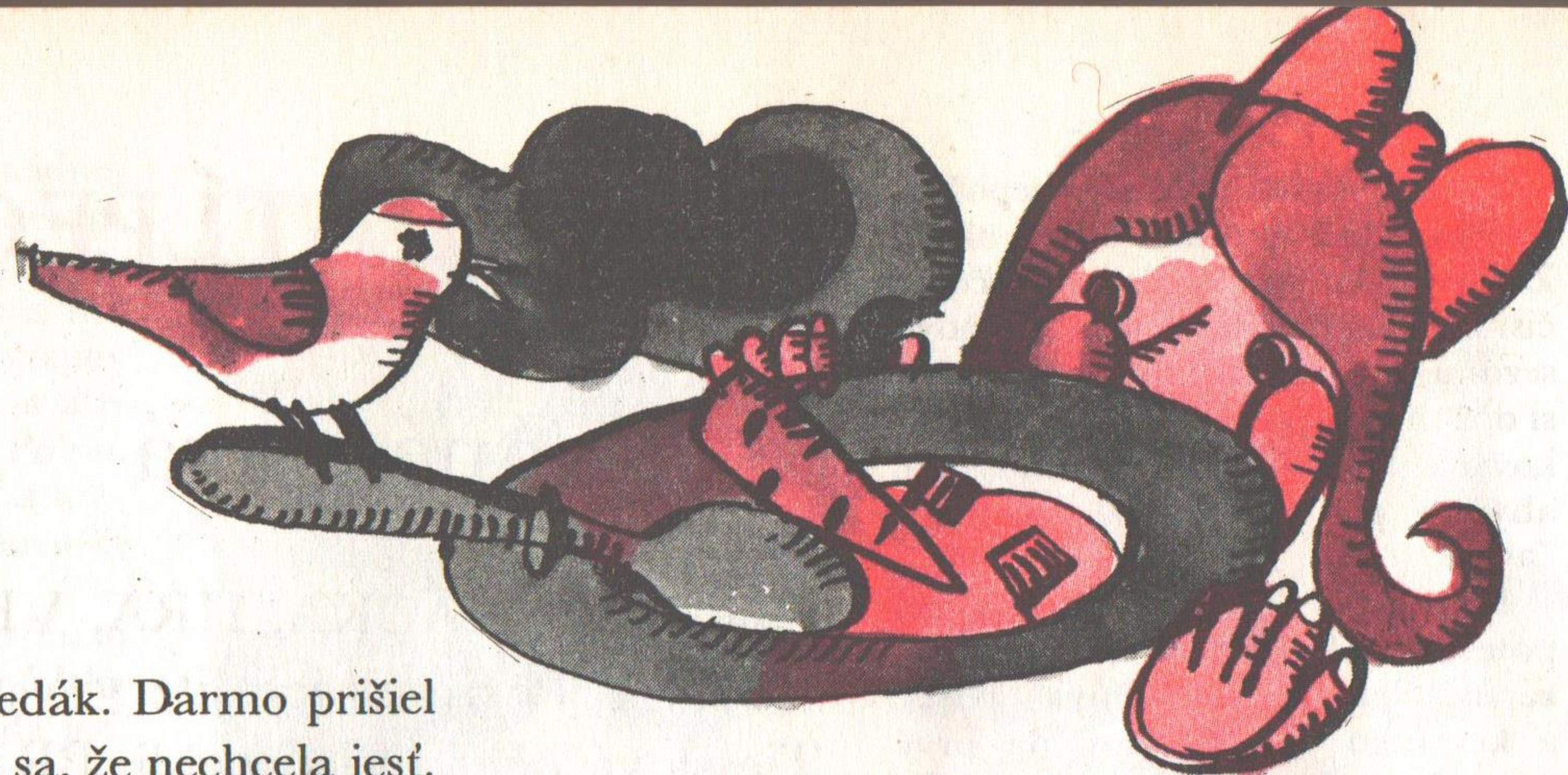

Ktorá čiastka roku
(JAR, LETO, JESEŇ, ZIMA)
sa odjakživa skrýva v slove TEPLO?

Sýkorka Granátik

RUDO MORIC

Zuzka nebola chýrny jedák. Darmo prišiel obed, darmo večera, stalo sa, že nechcela jesť. A to vedelo mamu nahnevať.

„Jedz, Zuzka, aj tak si taký prútik.“

„Ja nie som prútik, ja som Zuzička.“

„Zuzička si len vtedy, keď si dobrá,“ mama na to.

„A čo som spravila?“ nechápe dievčatko.

„Zjedz aspoň polievku, potom budeš Zuzička,“ núka mama dievčatko.

A Zuzka sa len hrá s lyžičkou v polievke. Prelieva si ju. Ani Zuzičkou nechce byť.

„Aspoň mrkvu a petržlen vyjedz, to je zdravé!“

Zuzka začudovane pozrie na mamu a povie: „A čo ak sa mi s mrkvou naberie na lyžicu aj polievka, há?“

Mama či chcela, či nie, musela sa zasmiať a bolo po hneve.

Ťahanice s jedením boli na dennom poriadku.

Od istého času na kuchynský oblok Križanovie bytu naučila sa sadať sýkorka. Pekné vtáčatko. Poskakuje po plechovej rímse a nazíza do obloka. Dakedy aj zopár ráz klopne zobáčikom do skla.

A Zuzka je už pri obloku a kýva na sýkorku. Spočiatku sa vtáča zľaklo a frnk preč. Potom si zvyklo na dievčatko.

„Mama, sýkorka je možno hladná,“ ustarostene vraví Zuzka.

„Možno,“ mama na to. „Dáme jej maku.“

Odvtedy je sýkorka ešte častejšie na okne.

A keď Zuzke nechutilo jedlo, povedala:

„Mne sa nechce, dám sýkorke.“

Mama však na to nechcela pristúpiť.

„Sýkorka mäso nemôže.“

A tak sa to skončilo aj pri slivkových knedliach, aj pri fazulovej omáčke. Zuzka má však tvrdú hlavičku. Ustavične: „Dám sýkorke, dám sýkorke.“

Vtedy mama dostala nápad.

„Vieš čo, Zuzka, ak nebudeš poriadne jedávať, odoženiem sýkorku z okna.“

„Neodoženieš, aj ty ju máš rada.“

„Mám, a ešte ako, ale aj tak ju odoženiem.“

„Neodoženieš.“

„A veruže odoženiem.“

Mama naozaj otvorila oblok, vtáča uletelo. Zuzka sa pustila do usedavého plaču.

„Moja sýkorka, moje vtáčatko!“

„Ak všetko poješ, sýkorka môže priletieť.“

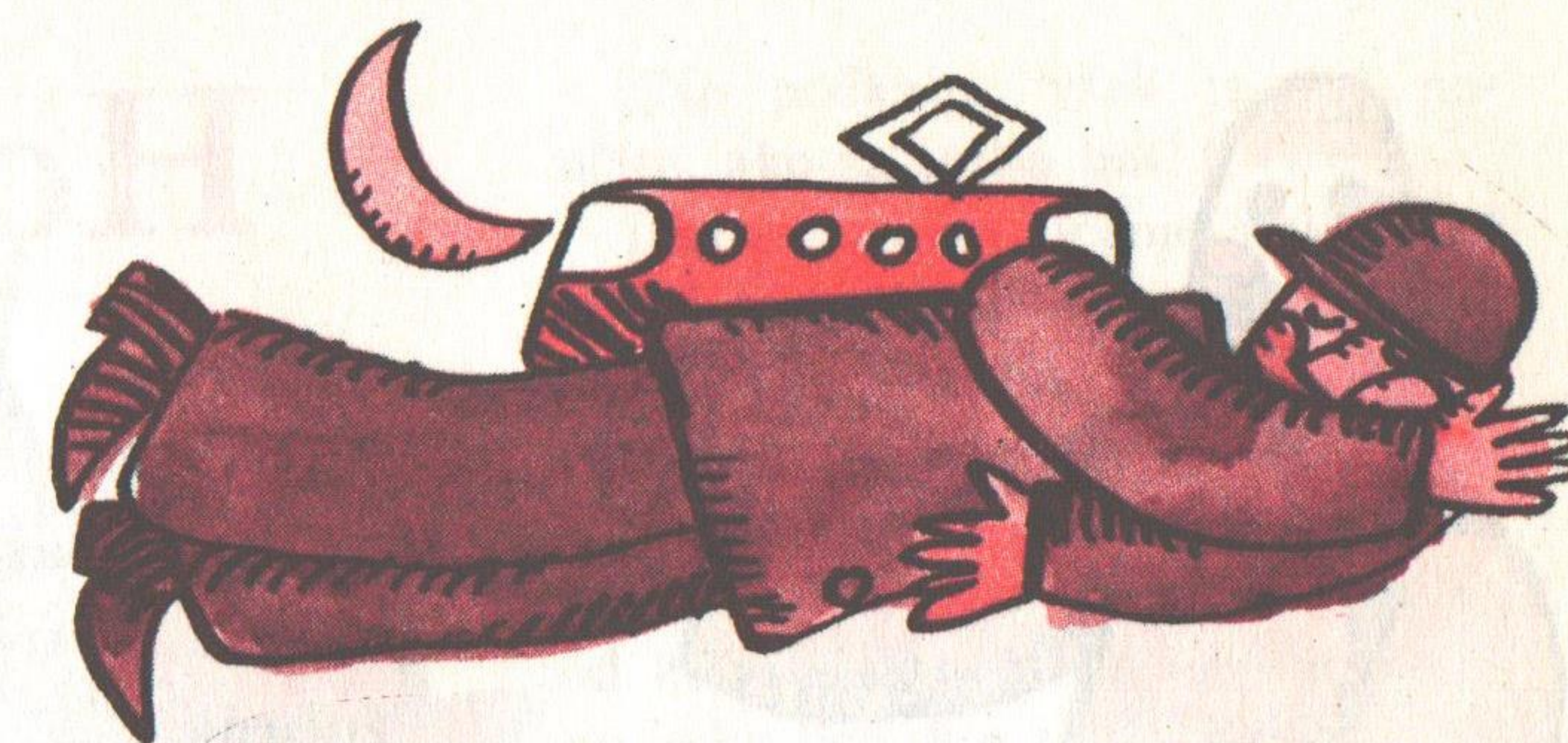
A Zuzka sa pustila do jedla. Všetko vyjedla, div tanier nevyhlízala.

„Už som zjedla, mama.“

„Výborne, Zuzka, sýkorku už neodoženiem. Ale vždy musíš takto poriadne jedávať!“

„Radšej budem, len ju nechaj na okne.“

Aj sa tak stalo. Zuzka sa naučila poriadne jesť a bola Zuzička. Sýkorka veselo poskakovala na okennej rímse a zobkala makové zrníčka. A Zuzka si na vtáčatku išla oči vyočiť. Aj meno dala vtáčatku. Sýkorka Granátik. To preto, lebo očká mala ako granátky.

Čakáreň

GIANNI RODARI

*Kto nemá dom a lôžko hľadá márne,
uchyluje sa večer do čakárne.*

*I za lavicu povie vďakabohu
a zaspí na nej pri batohu.*

*Kontrolór myslí: „Kto to dnes tu je?
A ktohovie, kam asi cestuje?“*

*On cestuje však iba za dňa
a stanica ho nechce žiadna:*

*len chodí, chodí dookola,
až ho z tej chôdze nohy bolia.*

*Nenájde prácu. Nemá okno žiadne.
Zas navečer sa vráti do čakárne*

*a čaká, čaká čiernu noc jak sadza.
Jeho vlak nikdy, nikdy neodchádza.*

*Až úsvit hvizdom cez čiernu noc čiarne,
zazdá sa mu, že ide do továrne.*

*Nebuď ho, kontrolór, a nebuď k nemu prísny:
nech sa mu ešte niečo pekné prisní.*

Prel. VILIAM TURČÁNY

Honzove husličky

Vykračuje si Honzo pomedzi polia a roličky, stúpa cez rúbane i pasienky a pohvizduje si. Veselo mu je — v tanistre chleba a tri dukáty. Keď vošiel do hory, ide mu oproti žobrák.

„Honzo, Honzíčko, nepusti ma bez almužny, biedneho!“

Honzo čiahne do tanistry, vyberie dukát a podáva žobrákovi. Veď mi ešte dva ostanú!

Ide Honzo ďalej, pohvizduje si. Veselosti mu neubudlo. Veď čože! V tanistre kus chleba a dva dukáty. Sveta mu je žit.

O chvíľu znovu stretne žobráka.

„Daj, Honzíčko, almužnu,“ prosí starký.

Honzovi sa aj videlo, že je to ten istý starček, no potom si pomyslel, že sa mu to marí. Čiahol do tanistry a dal starkému dukát. Veď čože. Ešte mi jeden zostane. Veselosti mu neubudlo.

Urobí Honzo pár krokov, a tu pred ním znovu žobrák.

„Honzo, Honzíčko,“ modlíka o almužnu.

Čo je? Vari sa s nimi vrece rozsypalo? Čiahol do tanistry a dáva žobrákovi posledný dukát.

Veď čože! V tanistre kus chleba a vyspať sa môže aj pod jedľou. Ak mu bude zima, zakutrie sa do bukoveho lístia. Bude mu teplučko ako pod perinou. Ráno znovu vyjde slniečko.

Takto si húta Honzo a rezko vykračuje ďalej. Veselosti mu ani zamak neubudlo.

Zrazu len ktosi zvolá:

„Počkajže! Počkaj!“

Honzo sa zvrtné a kohože vidí? Žobráka, čo mu dal posledný dukát.

„Už nemám ani grajciar,“ vracia sa Honzo k starkému, „iba toľ kúštik chleba.“

Žobrák však teraz nepýta nič, ale takto vraví Honzovi:

„Tri razy som si pýtal almužnu a tri razy si mi dal dukát, ešte aj posledný. Teraz si ty žiadaj tri veci odo mňa.“

Ej, čože by sa mi pridalo, rozmýšľa Honzo, ale nie zavela. Hneď má prvú žiadosť naporúdzi.

Strašidlo najstrašnejšie

PAVOL ŠTEFÁNIK

Začalo sa to tým, že sa Jano Osúch dlhšie zamyslel, ako bolo jeho zvykom, a nechápavo krútil hlavou.

Čo je to za svet? Čo sú to za móresy? Voľakedy každý slušnejší človek mal svoje strašidlo. Veď len taký tesár Líška koľko ráz sa narozprával o podivnej koze, čo sa pri Štrkárni o polnoci postavila pred ním na zadné nohy. Plameň jej šlahal z papule. Ktovie, čo by sa bolo s ním porobilo, keby nebol vzal nohy na plecia.

Lenže dnes ľuďom ani na um nezíde báť sa. Ani na um!

Keď Jano dokrútil hlavou, len tak vospust sveta skríkol:

„Rád by som mešec, ale taký, čo by v ňom jednodaj grošíky štrngali a nikdy by nebol prázdny,“ vraví Honzo, a vtom už cíti, ako mu vrecko na nohaviciach oťaželo.

„Zišla by sa aj flinta, ale taká, čo zastrelí všetko, na čo namieri,“ vraví Honzo, a ľalaže! Na pleci mu visí akurátna flintička na vybíjanom remenci.

„Najradšej by som však husličky, ale také, že ak na nich zahrám, roztancujú každého, kto má nohy,“ vraví šuhaj.

Ešte Honzo ani nestačil tretiu žiadosť povedať, už mu na druhom pleci visia čarodejné husličky.

„No počkajte, však ja vás naučím, ako sa treba báť!“

Lenže Janovo učenie nebolo až také ľahké. Najprv sa musel poradiť, ako na to. Aspoň sám so sebou. Musel vymyslieť niečo nevidané, neslýchané, čoho by sa ľudia naľakali. Nejaké strašidlo najstrašidlovejšie, od ktorého by im po chrbte zimomriavky behali a husia koža naskakovala.

Po dlhšom rozmýšľaní prihotovil si v stodole bielu plachtu s kosou.

Neskoro večer vystrihol na plachte otvory pre oči, prehodil si ju cez hlavu, vzal kosu na plece a hrozivo vykročil do noci.

Lenže po niekoľkých krokoch stalo sa to, čo čert nechcel. Takmer sa zrazil so susedom Bojtíkom. Ten sa však zháčil a preľaknutý uskočil za strom.

„Strašidlo,“ šepol celý vydesený.

Zatiaľ, čo sa Bojtík triasol za stromom, strašidlo najstrašidlovejšie vytackalo sa na cestu a potom sa pekne-rúče pustilo dolu dedinou, aby vydesilo čo najviac smelcov.

„Hej, strašidlo, postraš ma!“ skričali vtom šarvanci Peťo Svatoš a Paľo Košík. „Strašidlo, vezmi si ma!“

Strašidlo najstrašnejšie prekvapene postálo a pokrútilo hlavou nad toľkou odvahou. Potom sa im pohrozilo kosou a pobralo sa ďalej.

Pri soche Vendelína strašidlo však zabočilo zasa k stodole.

„Škoda námahy, škoda roboty!“ povedalo, keď v stodole zavesilo kosu na klinec a zhodilo zo seba plachtu.

„Nikto si už neváži poriadne strašidlo. Ani takí sopliaci, ako sú Svatoš a Košík,“ nadával Jano Osúch, keď vychádzal zo stodoly.

„Tak čo, Jano, z roboty?“ oslovil ho pred stodolou sused Bojtík. Spoznal ho, keď mu mesiačik posvietil rovno do tváre.

„Z roboty, sused, z roboty,“ vzdychol si Jaňo. „Z takej nanič roboty!“ dodal nahnevane a pobral sa domov.

Námesačník

JÚLIA MIKUŠOVÁ

„Dnes ideme k lekárovi,“ povedala mama. „Musím ťa dať vyšetriť, asi si námesačný. Inak si totiž neviem vysvetliť, prečo si raz vo foteli, raz v kúte, iba nie v posteli.“

Aj sa trochu teším, nemusím ísť do školy, aj sa bojím. Nemal by som sa radšej priznať? Lekári vraj majú také okuliare, cez ktoré vidia všetko. Jožkovmu otcovi uvideli aj kamene v bruchu či kde.

Obliekam sa veľmi pomaly. Mama je z toho netrpelivá, hnevá sa: „Už si druhák, a nevieš, ktorá noha je pravá a ktorá ľavá?“

To už ja dávno viem, mama, myslím si, len to neviem, ako ti to povedať, čo mi nedá spať. Tá zásuvka, v ktorej sú cukríky, je hrozne blízko pri mojej posteli. A keď všetci idete spať... čokoláda je naozaj najlepšia v noci. Ani zuby si nemusím po nej umývať.

Ale aj vy ste asi námesační, keď nespíte a striehnete na mňa. Lenže ja som šikovnejší. Čokoládu schovám a robím sa, že spím práve tam, kde ste ma prichytili.

„Ešte nie si hotový?“ súri mama a nervózne pozerá na hodinky.

Aj ma mrzí, že som kradol, ale vlastne som nekradol. I tak by som to dostal. Pravda, menej, lebo sladkosti sú pre mňa a bračeka Ivka.

Napokon som to nevydržal a vyšiel som s pravdou von.

Mama ma šibalsky počúvala. Potom podišla ku mne. Vtiahol som hlavu v očakávaní bitky. Ona ma však schytila, vyhodila do vzduchu, ako to robieva ocko, a krásne sa zasmiala.

A ďalej?

Večer nám delila sladkosti. Mne orieškovú čokoládu nedala, že mi ju zjedla myška. Teda ma nevyzradila! Ivko sa potom zaujímal o myšičku a šiel ju s ockom hľadať.

Ja som zatiaľ chytro dal svoju žuvačku mame. Prečo aj nie, keď je taká kamoška.

Tri razy sa Honzo pekne zaďakoval žobrákovi, raz za mešec, raz za flintu a raz za husličky. Potom sa každý pobral svojou cestou.

Teraz už Honzo nemyslel na nocľah, či bude nocovať pod jedľou či pod bukom, ale podho rovno do mesta. A tam hneď skraja rybník a v rybníku divé kačky. Zvesí Honzo flintičku, zamieri na káčera, vystrelí však nestihol. Spoza trstiny sa vystrčil bohatý a lakomý mlynár. Smeje sa, až sa za brucho chytá.

„Kde ste, ľudia, poďte na divy! Hlupák mieri na kačku, že vraj poľovník! Strašiak do maku, strašiak! No ak ju zastrelíš, namojdušu sám ti po ňu pôjdem,“ dušuje sa mlynár.

Kačky sa smiechu-vresku naplašili, svist, svist a už sú nad rybníkom. Honzo vrtko flintu k lícu, zamieril a — bác! Najkrajšia kačka čľupla do vody.

„Tak sa po ňu, pán mlynár,“ prikazuje Honzo.

Mlynár sa aj ošival, ale videl, že sa nevykrúti. Voľky-nevoľky sa donaha povyzliekal a bral sa do vody. Na brehu však trnie, hložie, šípky, malinčie, všetko samý pichliač. Len ti tu milý Honzo zvesí husličky a začne vyhrávať. A mlynár

v trni hop, hop, hop! Ako sa natriasa, tak sa natriasa, ako drobčí, tak drobčí. Trnie ho pichá, škriabe, driape, a mlynár kričí:

„Prestaň, zloduch! Hop, hop! Nehraj, trubiroh! Hop, hop! Ratuj ma, ozembuch! Hop, hop! Dám ti sto dukátov! Hop, hop!“

Honzo prestal hrať, zavesil husličky na plece a otrčil dľaň. Mlynár mu vyplatil rovných sto zlatých.

Ráta Honzo dukáty, ztatúva, a vtom vidí, ako mlynár kamsi fujazdí. A mieril si to na drábsky úrad a tam hneď spustil svoju pesničku. Pri rybníku je vraj akýsi trhan s flintou a husľami a ukradol mu sto dukátov.

Honzo sa ani nestačil spamätať, a už pri ňom stoja drábi na koňoch, v rukách karabíny. Prezreli Honza, sto dukátov našli, hneď mu na ruky, na nohy okovy dali a do temnice vrhli.

V tom meste bola taká obyčaj, že každého zlodēja hneď na šibeň vešali. Aj neboráka Honza čakal taký osud. Zlý chýr sa ako na krídlach rozletel svetom a ľudia sa v húfoch hrnuli na diváky. Prišiel aj mlynár. V tlačnici sa mu zďaleka beľel zamúčený klobúk.

Honza vyviedli na popravisko a majster kat sa spytuje:

„Aké je tvoje posledné želanie?“

Honzo veru dlho nerozmýšľal.

„Rád by som si ešte na husličkách zahral, sláčikom po strunách pretiahol,“ vraví skrúšene.

Začul to však mlynár a skríkol:

„Nie! Husle nie! Tie mu nedávajte! Ak na nich zahrá, nohy si po kolená zoderiete!“

Ale Honzo na mlynára nič nedá a len si žiada husličky.

Kat hľadá raz na jedného, raz na druhého a napokon povie:

„Každý odsúdenec má právo na posledné želanie. V celom svete je taká obyčaj a tak bude aj u nás.“

Dráb prepíľil Honzovi okovy, kat mu podal husličky a šuhaj hneď začal vyhrávať do skoku. Len čo ľudia začuli rezkú, hurtovnú muziku, už sa im nohy od zeme dvíhali, začali tancovať ani na veselí. Drepčili, dubasili, hopsali, poskakovali jedna radosť. A Honzo len hral-vyhrával. Sláčik čoraz tuhšie v ruke stískal. Čoraz veselšie melódie vyhúdval. Bol že to tanec, bol že to harmatanec, aký v tomto kraji

MILENA LUKEŠOVÁ

Makový koláč

„Čo si zač?“

„Ja?
Koláč.
A vy?“

„Zuby na hryzenie.
A nebude nám ani
za mačný mak prekážať,
ba bude to skvelé,
že budeme modré,
a nie biele.“

More je

more
vody.

Robí z nej
pre čajky
pohyblivé schody.

Čajky sa vozia
a kričia na mňa:
„Poď sem k nám!“

Nemôžem ďaleko.
Obrovské vlny sú
splašená voda.

Nie sú na hranie.
Škoda.

Prel. DANIEL HEVIER

nechyrovali. Ľudia už sotva dych lapali, sotva na nohách stáli, a len sa jednostaj natriasali a vykrúcali. Už videli, že je s nimi amen, a tak začali o pomoc volať, hory-doly sľubovať:

*Rata, Honzo, rata,
preč pošleme kata.*

A iní volali:

*Rata, Honzo, rata,
tu máš mešec zlata.*

Zložil Honzo husličky, čo mu život zachránili, cez plece si ich prevesil a tešil sa, že so zdravou kožou vyviazol. Od ľudí si ani groš nevzal, aj keď mu nasilu núkali. Iba mlynár mu musel dať sto zlatých, čo si šuhaj spravodlivo v stávke vyslúžil.

Na motívy českých rozprávok napísala
HANA FERKOVÁ

Ako pavúk Sitko kupoval nite

DEZIDER BANGA

Pavúk Sitko býval na kraji lesnej čistinky. Celé dni nerobil nič iné, len plietol siete a tie potom rozťahoval po kričkoch, lopúchoch, všade, kadiaľ lietali dotieravé muchy, ktoré nedali obyvateľom lesnej čistinky pokoja.

Pavúk Sitko plietol a plietol, až sa napokon z toho sám poplietol. Ale nebolo by sa to nikdy stalo, keby nebol býval taký táraj.

Jedného dňa, keď sa mu celkom minuli nite, vybral sa do obchodného domu. Keď prechádzal popri veľkom lopúchu, stretol slimáčika Bubienuka. Ten si práve cvičil pamäť. Učil sa naspamäť básničku. Pavúk Sitko sa mu vysmial, vraj načo márneť čas takými hlúposťami. Nahováral Bubienuka, aby sa s ním išiel porozprávať o lietadlách. On že videl včera také lietadlo, čo máva krídlami. Lenže Bubienuk na jeho reči nič nedal a učil sa ďalej básničku.

„Ja žiadnu pamäť nepotrebujem,“ tvrdil pavúk Sitko. „Kúpim si v obchodnom dome magnetofónovú pásku, prilepím si na ňu hlas a bude to.“

Slimáčik si Sitka prestal všímať, preto sa pavúčik pobral ďalej.

Cestou stretol čmeľa Zlatka, ktorý práve montoval na bráničke zvonček.

„Dobre, že ideš, Sitko. Aspoň pri-tlačíš tento gombík, musím sa pre-svedčiť, či v izbičke zazvoní zvon-ček.“

„Ale ja žiaden gombík nevidím,“ čudoval sa Sitko. „Ani z košele, ani zo svetra, ani z kabáta.“

„To sa len tak vraví,“ namrzol sa čmeľ Zlatko. „Stlačíš toto tlačidlo.“

„Veľmi alebo málo?“ spýtal sa Sitko.

„Ani veľmi, ani málo,“ odvetil čmeľ Zlatko.

„A to je ako?“ nechápal Sitko.

„Tak akurát,“ odvetil čmeľ Zlatko a hneď utekal do izbičky.

Sitko stlačil gombík, čmeľ Zlatko otvoril okienko a radostne zvolal: „Zvoní, zvoní! Podarilo sa! Podarilo!“ Potom rýchlo pribehol k Sitkovi. „Teraz budem tlačiť ja a ty budeš počúvať.“

„Dobre,“ odvetil Sitko a hneď utekal do izbičky. Čmeľ tlačil gombík a Sitko z obloka kričal: „Zvoní! Zvoní!“

Potom pribehol k čmeľovi Zlatkovi.

„Ale ja už musím ísť, aby som nezmeškal. Aby si vedel, idem na nákup.“

Na ceste do obchodného domu stretol ešte lienku Marienku. Tá práve vešala bielizeň. Zastavil sa pri

nej a táral dve na tri. Vychvaľoval sa, že on má doma taký zvonček, ktorý zvoní sám. Stačí, keď si stlačí na košielke hociktorý gombík.

„Aby si vedela, idem do obchodného domu!“ chválil sa ďalej Sitko. „A po čo tam ideš?“ spýtala sa lienka Marienka.

„To je tajomstvo. A aj keby som ti to povedal, neuhádla by si. Kotúľa sa to, a nie je to koleso.“

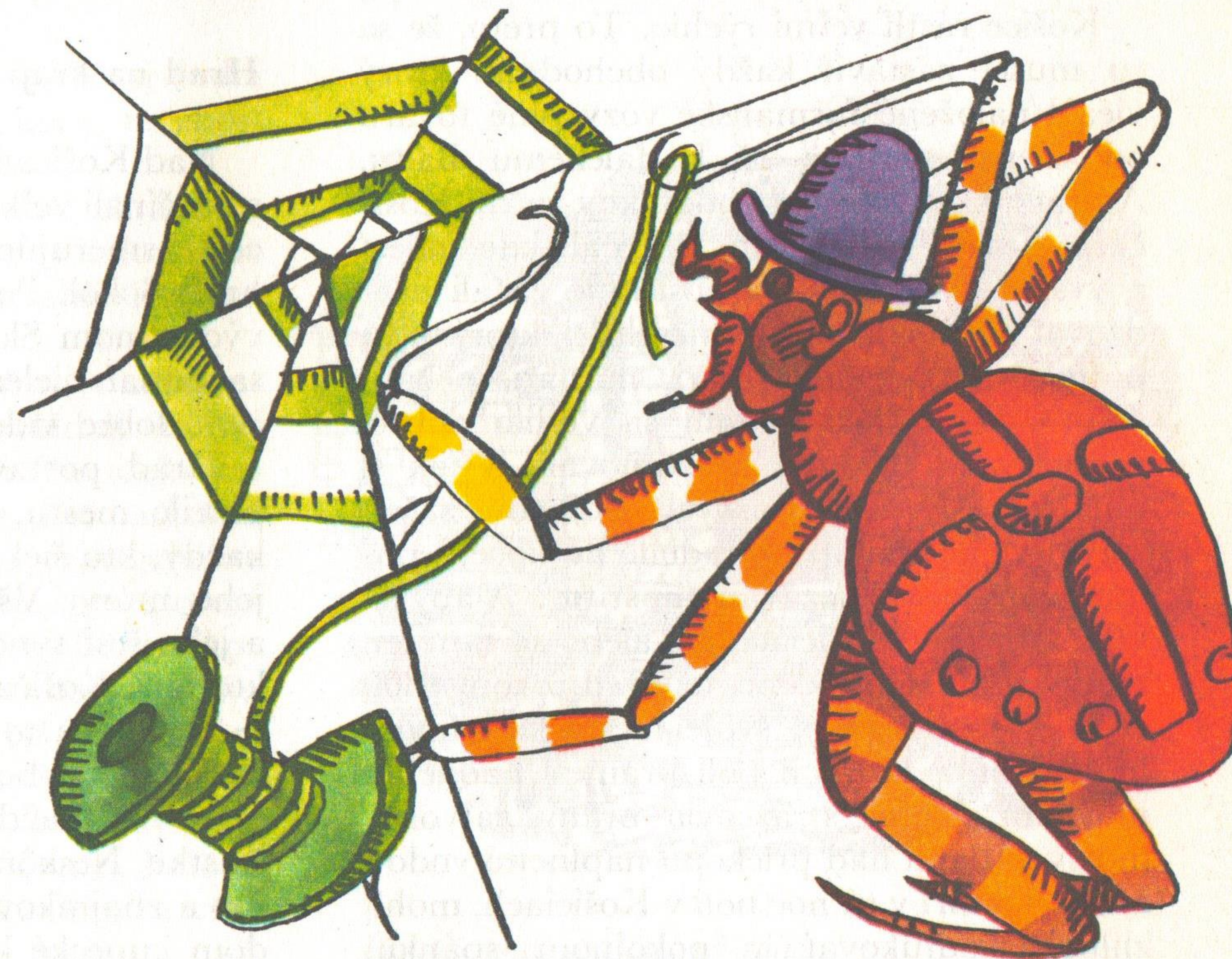
Sitko ani nečakal na odpoveď, lebo si myslel, že lienka Marienka to vôbec neuhádne.

Potom sa pobral do obchodu. Lenže keď sa ho predavač opýtal, čo si želá, Sitko nie a nie si spomenúť. Vedel iba, že lekvár nepotrebuje, ani soľ, a na všetko ostatné zabudol. A tak mu v obchode nemohli nič predať.

Smutný došiel k domčeku, kde bývala lienka Marienka, a len-len že sa nerozplakal. Lenže lienka Marienka bola nielen lienka s dobrým srdiečkom, ale aj veľmi múdra. Povedala Sitkovi, aby si u nej oddýchol, že sa o chvíľu vráti. Potom odbehla do obchodného domu a kúpila kľbko nítí.

A tak sa všetko šťastne skončilo. A Sitko, keď len trošku mohol, cvičil si pamäť ako slimáčik Bubienuk, aby už nikdy na nič nezabudol.

Lienka iba krútila hlavou, lebo aj tak Sitkovým táraninám vôbec neverila.

Bitka, akej u nás od tatárskeho vpádu nebolo

Vo východnej časti Slovenska, tam, kde sa vody rieky Torysy vlievajú do Hornádu, rozprestiera sa kotlina plná slnka a úrodnej zeme. V jej strede sa usadili ľudia starešinu, ktorý sa nazýval Koša. Zakrátko už v rovine stála veľká a ľudnatá dedina. Na pamiatku starého Košu ju začali nazývať dedina Košova — teda Košice.

Košice rástli veľmi rýchlo. To preto, že sa tu musel zastaviť každý obchodník, ktorý viezol naložené furmanské vozy plné tovaru od Čierneho mora až k ďalekému Baltu. A práve pre týchto obchodníkov začali Košičania stavať krčmy, aby sa mali kde najesť a vyspať. V dedine sa postupne začali usadzovať i najrozličnejší remeselníci, ktorých tu potrebovali: kováči, kolári, mäsiari, pekári, ševci i kožušníci. Ľuďom sa vodilo dobre, peniažky sa v kapse rozhojňovali, a tak si miesto malých dedinských domcov začali stavať veľké chalupy zoradené do ulice, s pomalovanými i vyrezávanými štítmi. A aby sa všetci, ktorí v Košiciach žili alebo sa tam len zastavili, cítili bezpečne, už pred rokom 1300 obkolesili obyvatelia svoje mestečko silnými hradbami, v ktorých boli brány s padacími mostami. Večer strážcovia brány zatvorili, mosty vytiahli nad priekopu naplnenú vodou a všetci, ktorí v tú noc boli v Košiciach, mohli zhlboka odfukovať v pokojnom spánku.

Ráno sa mestské brány otvorili, ožili mäsiarske i pekárske krámy, obchodníci rozbalili svoje vozy a naplno sa obchodovalo: vzácne ruské kožušiny sa menili za slovenskú meď a železo, solené morské ryby za sušené slivky, hrušky i sladučky med. Obchodníci so súknom zas rozťahovali baly hrubého súkna na nohavice, ale aj jemného na mentieky a kabátiky, ktoré sem doviezli až z ďalekého Levantu. V inej časti mesta sa zas obchodníci jednali s dedinčanmi o kone, voly, kravy, ovce.

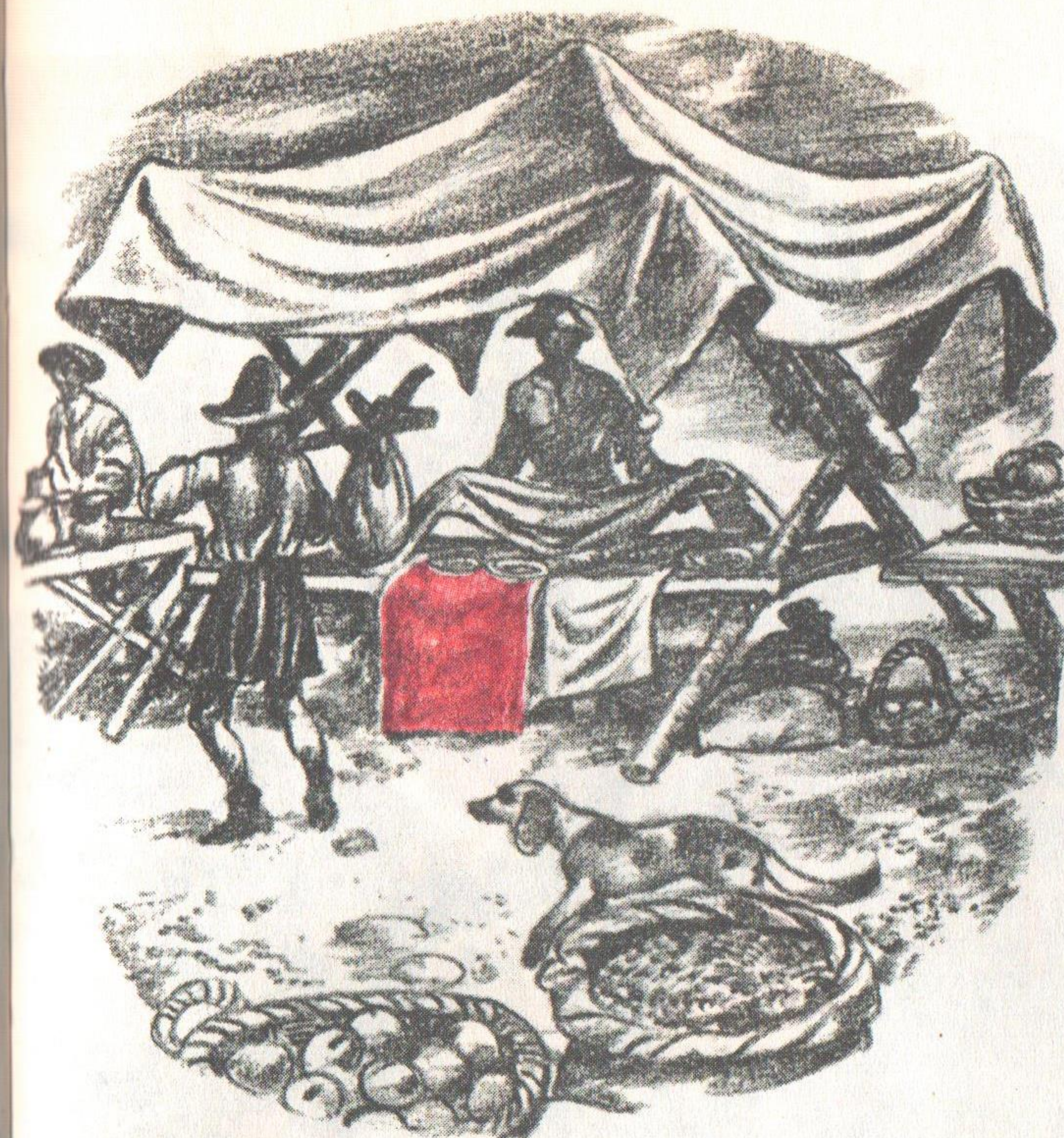
Skrátka a dobre, mesto žilo čulým životom; obchodovalo, bohatlo a jeho sláva sa šírila nielen doma, ale aj za hranicami. Košičania si sami volili svojho richtára. Z najmúdrejších a najbohatších občanov si dvanástich vybrali do mestskej rady a tak si pekne sami vládli. Lenže táto spokojnosť netrvala dlho.

Hrad na kraji čiernej hory

Nad Košicami, pri potoku Črmeľ, tam, kde sa začínali veľké čierne hory a kde sa skrúcala cesta smerujúca na Spiš, vyrástol mohutný hrad Sokol. Postavil ho najmocnejší pán na východnom Slovensku, palatín Omodej, aby sa odtiaľ nielen díval po širokom kraji, ale aby dobre videl, čo práve robia Košičania.

Hrad postavil Omodej na území, ktoré patrilo mestu, a navyše postavil ho tak, že každý, kto šiel do Košíc, musel prejsť popod jeho múry. Všetci tušili, na čo sa Omodej a jeho šesť synov chystá: deliť sa o peniažky, ktoré šli Košičanom do vreciek.

Začalo sa to tak, že najprv Omodej začal vyberať od obchodníkov poplatky za vezený tovar — každý tridsiaty kus, či tridsiatu časťku. Neskôr, podľa vzoru lúpežných rytierov a zbojníkov, prepádaval pod svojím hradom kupecké karavány a ozbíjaval ich. Po-

Čulo sa obchodovalo na košickom trhu.

maly, ale isto sa stalo pravdou, čo si ľudia pošušky rozprávali: „Košické hory, to zbojnícke komory.“

Omodejovi a jeho synom však okrádanie obchodníkov nestačilo. Neraz vtrhli do Košíc a „kupovali“ všetko, na čo natrafili. Pravda, platiť akosi zabúdali.

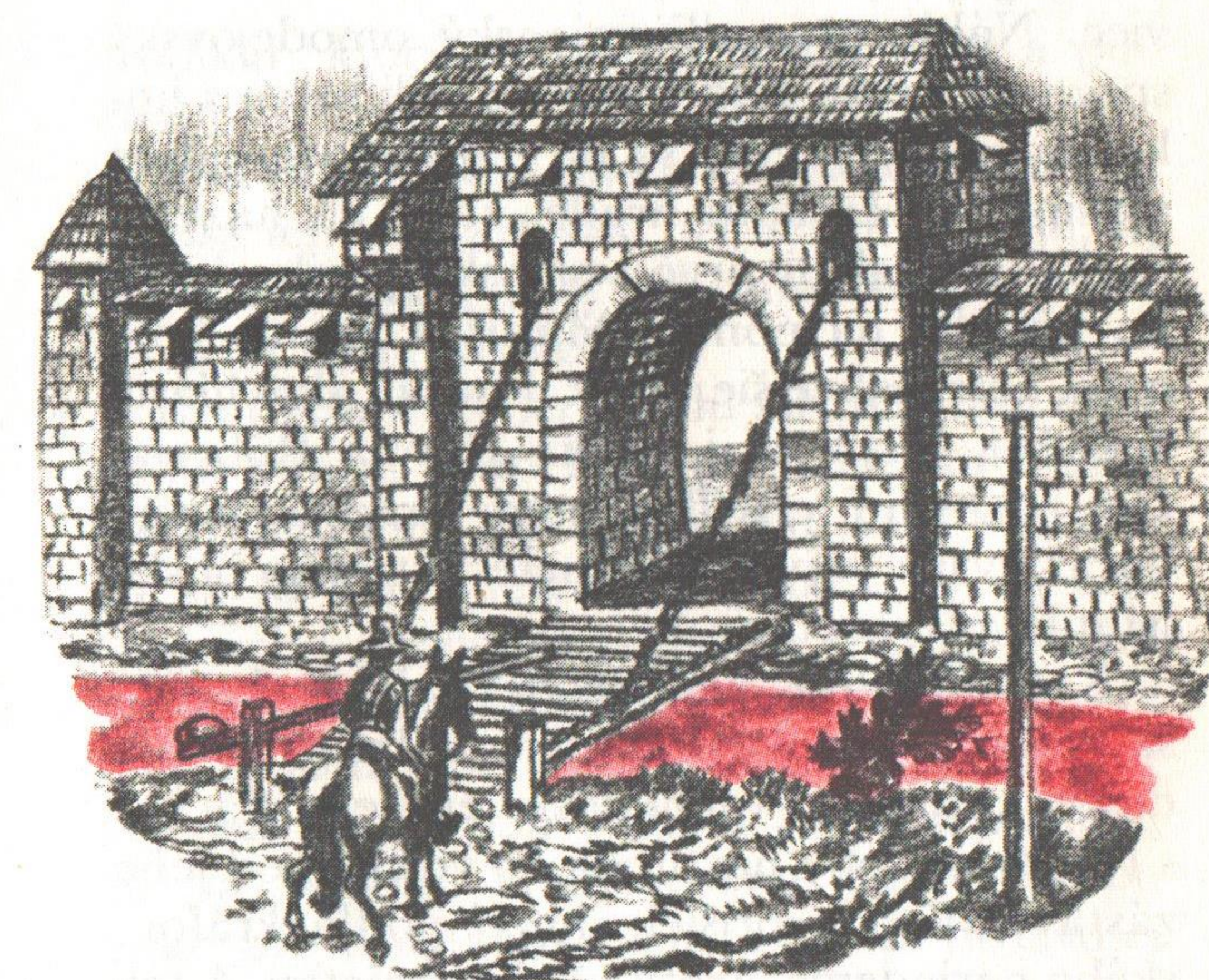
Napätie vyvrcholilo na jeseň — v septembri r. 1311. Košičania už nevládali znášať takúto nespravodlivosť a proti Omodejovým prehmatom sa vzbúrili. Počas jeho „návštevy“ v meste došlo k tvrdému ozbrojenému stretnutiu v košických uliciach, pri ktorom padlo nielen mnoho koní, ale aj bojovníkov z Omodejovej družiny. No čo bolo najhoršie, na zemi, medzi mŕtvymi, zostal ležať i sám palatín Omodej. Navyše v košickom mestskom väzení ocitli sa aj jeho dvaja synovia Ján a Dávid a s nimi aj ich bojovníci. Bolo to veľké víťazstvo Košičanov, z ktorého sa však nikto veľmi netešil.

Každý totiž vedel, že pyšní feudáli Omodejovci takúto pohanu len tak nenechajú a že sa schyluje k veľkej a krvavej vojne.

Každá strana si k nadchádzajúcej vojne hľadala spojencov. Košičania sa dokonca obrátili až na uhorského kráľa Karola Róberta. Omodejovci v prvej chvíli nemali za spojencu nikoho takého mocného, ako bol kráľ, a tak uzavreli s Košičanmi mier. Nikto však takémuto mieru neveril.

Nový spojenec — Matúš z Trenčína

Spočiatku bol Matúš z Trenčína v priateľskom vzťahu s kráľom Karolom Róbertom. Na radu pápežského vyslanca kardinála Gentileho Matúšovi prideliť aj vysoký úrad palatína a kráľovského pokladníka — tavernika. Matúš sa však nechcel zrieknuť svojej nezávislosti, a tak aj nové úrady používal viac v svoj prospech ako v prospech kráľa, takže po dvoch-troch rokoch o dobrých vzťahoch medzi kráľom a Matúšom už nebolo ani chýru ani slychu. Keď Karol chystal veľkú a paradnú korunováciu v Stoličnom Belehra-

Padací most spúšťali až ráno.

de, všetci netrpezlivo čakali, či poklonu príde zložiť i Matúš z Trenčína. Čakali však márne. Matúš nielenže neprišiel, ale nevyslal ani posolstvo. Urazený kráľ rozkázal zbaviť ho všetkých kráľovských úradov. Keď toto rozhodnutie doručili Matúšovi, tento nelenil a poslal kráľovi svoju odpoveď: vytiahol z Trenčína na čele svojho vojska a pustošil i pálil všetky kráľovské a cirkevné majetky, ktoré mu prišli do cesty. Zastavil sa až pod bránami kráľovského hradu a mesta Budína. Len čo odtiahol, rozhnevaný kardinál Gentile ho vyobcoval z cirkvi a prekliat ho i s krajinou, v ktorej vládol.

Keď koncom roku 1311 pricválali vyslanci Omodejovcov na Trenčiansky hrad, aby požiadali Matúša o vojenskú pomoc, prišli mu celkom vhod.

Bitka pri Rozhanovciach

Na jar roku 1312 štyria Omodejovi synovia i so svojimi ľuďmi vtrhli do kráľovského mesta Blatného Potoka a tam narabovali všetko, čo by sa im mohlo hodiť pre nastávajúcu vojnu s Košicami. Keď sa však vracali z lúpeže, postavili sa im do cesty kráľovi verní — magister Ladislav, Donč i Peter zo Sečovic. Náhle prepadli vojenský omodejovský sprievod, takže jeho vodcovia ušli ledva s holou dušou. Opevnili sa na najvýznamnejšom východoslovenskom hrade, ktorý sa nazýval Šariš. Tu čakali prvé vojenské posily, ktoré im posielal na pomoc Matúš. Čakanie bolo o to netrpezlivejšie, že k hradu, ako hlásili špehúni, blížili sa i vojská Karola Róberta. Na poslednú chvíľku pred hradné brány dorazil však vojvoda Demeter, ktorého poslal Matúš z Trenčína.

Kráľ Karol nič neponechal náhode. Len čo sa utáboril pod Šarišom, dal zvolat zhromaždenie všetkej východoslovenskej šľachty s rozkazom, aby nastúpila do vojska pod jeho zástavy. Kto neprišiel, ihneď podľa kráľovského nariadenia stratil všetky majetky. A tak veru mnohí, ktorí ani nemali kráľa vo veľkej láske, nastúpili ozbrojení pod jeho zástavy.

Bitka pri Rozhanovciach.

Veľké a dobre vyzbrojené kráľovské vojsko za zvukov trúb a bubnov vrhlo sa na múry Šarišského hradu a myslelo si, že takej presile obrancovia neodolajú. V tom sa však veľmi mýlili. Dokonca jedného rána, keď poslovia ohlásili, že na východ sa ženie armáda Matúša Trenčianskeho, ktorej velí šintavský vojvoda Aba Krásny a v ktorej je 1700 bojovníkov, kráľ Karol sa roztriasol. Odtiahol na Spiš a zavrel sa do mestských múrov mesta Levoče. Tu začal organizovať pomoc pre Košice.

Po veľkých manévroch, ktoré trvali takmer dva týždne a pri ktorých vojvodovia hľadali to najvýhodnejšie miesto k otvorenému boju, konečne 15. júna 1312, v piatok a navyše hneď zrána, sa obe armády stretli neďaleko Košíc, pri Rozhanovciach. Nastala krutá a neúprsná bitka. Šípy svištali, ostré meče sa blyštali v slnečnej žiare, dlhé kopije narážali

na pancier, na prilby a tupo cvendžali. Aba Krásny a Demeter viedli omodejovské vojská smelo a hneď priamo na kráľa. Chceli ho mať v rukách živého či mŕtveho. Zdalo sa, že sú už-už pri cieľi. Veď i Juraj, ktorý niesol kráľovskú zástavu, padol mŕtvy na zem a zástava zostala pošliapaná v bojovej vrave. Lenže v čase, keď kráľ Karol iba so šťastím uskočil pod zástavu bojových mníchov-johánitov, smrteľné šípy a meče zasiahli oboch omodejovských vojvodov: Abu Krásneho i Demetera. K ich mŕtvolám zakrátko pribudli i telá dvoch synov Omodejových, takže armáda sa ocitla bez svojich vodcov. Hneď nato vyrazili spoza hradieb košickí mešťania a spolu so spišskými Sasmi udreli z boku na vojská Matúša i Omodejovcov. A tento útok na vyčerpané a rozložené vojsko bol už posledný. Potom už nastalo len to, čo napísal

kronikár, ktorý to všetko dobre videl a poznal:

„Na strane kráľa padlo viac bojovníkov; no predsa len kráľ zvíťazil.“ A už len pripojil, že to bola „bitka, akej od tatárskeho vpádu v celom Uhorsku nebolo.“

Kráľ Karol Róbert spolu s Košičanmi teda vojnu vyhral a upevnil tak svoje postavenie na východnom Slovensku. Kto však vie, ako by sa to bolo všetko skončilo, keby na čele spojeného omodejovského a matúšovského vojska bol stál sám Matúš z Trenčína? Na toho si totiž Karol nikdy netrúfal vytiahnuť vojensky, a tak pán Váhu a Tatier si pokojne žil na svojom Trenčianskom hrade aj po bitke pri Rozhanovciach, a to až do svojej smrti roku 1321.

(Pokračovanie)

Píše doc. dr. MATÚŠ KUČERA. CSc.

ILUSTRUJE JOZEF CESNAK

Kvetinová inžinierka

Moja sestra, Danka malá,
kvetinky má veľmi rada.
Polieva ich, ošetruje,
s veľkou láskou opatruje.

Keď odtrhnem jeden kvet —
vyhreší ma za to hneď.
Niekedy ich trhá sama,
možno preto, že je malá.

Pýtame sa, čo z nej bude,
keď vyrastie, bude veľká.
Zamyslí sa, povie prasto:
„Kvetinová inžinierka.“

Iva Nemcová,
Nitra

Lienka

Lienka maličká
stá tá kvapôčka.
Už si hábky prala,
prala si hábočky nevidané,
aby ich mala na zimu pekné,
čisté.

No prišiel vietor Domovaly
— fúkol —
šatôčky sa potrhali.

Henrieta Fraňová,
Levice

Odkaz

Bol raz jeden dub,
na tom dube list,
na tom liste napísané,
že mám ihneď prísť.

Ivona Častulíková,
Devínska Nová Ves

Zahádam ti hádku

JÁN TURAN

Pyšná hádanka

Hrebeň má,
nečese sa,
a hrá sa na veľkého pána.
Bez hodín,
bez budička,
a vždy sa budí zavčas rána.
Čo je to?

Nohatá hádanka

Rapoce,
nie je straka.
Vie, kde je aká
mláka.
Čo skáče
a čo kváka,
to sa ho veľmi laká.
Kto pozná toho vtáka?
Čo je to?

Ukrytá hádanka

Dve antény nad domčekom,
ani jeden televízor.
Kto sa to skryl pred človekom?
Kto aj s anténami zmizol?

Odpovede na korešpondenčnom lístku s udaním presnej adresy a veku posielajte do 15. februára 1981. Správne odpovede zo 4. čísla sú: Jazykom; vianočný kapor; včely, medu. Knihu posielame trom výhercom: Marianovi Mikáčovi z Mestečka; pionierom 4. A triedy ZŠ v Gbeľoch; Monike a Jurajovi Zubákovcom z Brezna.

Zápisník Slniečka

Literárna súťaž detí. K 60. výročiu založenia KSČ vypisuje Matica slovenská celoslovenskú literárnu súťaž detí — 16. roč. Literárneho Kežmaruku. Námetom súťaže je súčasný život detí a ich vzťah k ľuďom a k prostrediu, v ktorom žijú. Do súťaže sa môžu prihlásiť žiaci v dvoch vekových kategóriách: od 8—12 a od 13—15 rokov. Každý účastník môže poslať najviac 5 básní alebo prozaický útvar v rozsahu do 5 strán. Práce treba poslať na adresu: Literárnomúzejné oddelenie Maticy slovenskej, Mudroňova 26, 036 52 Martin, a to v piatich exemplároch, pričom na každej kópii treba uviesť meno súťažiacého, rok narodenia, ročník, adresu školy a bydliska. Uzávierka súťaže je do 10. marca 1981. Redakcia Slniečka dúfa, že sa do tejto významnej detskej súťaže zapoja i autori a autorky detskej rubriky.

Umrel Karel Nový. V novembri m. r. umrel významný český spisovateľ, národný umelec Karel Nový (nar. sa r. 1890). V tvorbe venovanej deťom učil Nový svojich malých čitateľov poznávať prírodu a históriu českého národa, najmä jeho boj za slobodu od doby husitskej až po národné oslobodenie. Slovenskí detskí čitatelia zásluhou Mladých liet zoznámili sa s Nového knihami Rytieri a zbojníci (1963) a Rybáriky na Belasej zátoke (1974).

Náš tip. Z najnovších kníh Mladých liet odporúčame zoznámiť sa s publikáciou Mikuláša Lisického Živá sy-

metria, ktorá „poskytne vzrušujúci čitateľský zážitok, a zároveň podnecuje rozmyšľať o zložitých vzťahoch v prírode, ktorej je človek neoddeliteľnou súčasťou“. Kniha, zaoberajúca sa súmernosťou v prírode i v estetických a etických vzťahoch, vyšla v redakcii redaktorky Kvety Daškovej, zásluhou ktorej slovenská literatúra faktu dosiahla a dosahuje vysokú úroveň.

Slovenská detská kniha do sveta. Vydavateľstvo Mladé letá pripraví tohto roku pre čitateľov v NDR v náklade 42 000 exemplárov knihu povestí Márie Ďuríčkovej Prešporšký zvon a pre čitateľov v Sovietskom zväze knihu zasl. umelca Ruda Morica Koník majstra Machulku a knihu Jozefa Pavloviča Ježko Jožko a krtko Rudko.

Otec ma zderie tak či tak... Pod týmto názvom sfilmoval režisér Otokar Krivánek knihu zasl. umelca Vincenta Šikulu Prázdniny so strýcom Rafaelom. Po sfilmovaní knihy Márie Ďuríčkovej Majka Tarajka, románu Jany Šrámkovej Biela stužka v твоjich vlasoch, Kráľovho Jana a Čenkovej detí a pripravách na nakrútenie romanu zasl. umelca Ruda Morica Explózia je to ďalší zásluhný čin slovenskej kinematografie, ktorá sa hlavne v poslednom čase podujala na programové sprístupňovanie základných diel slovenskej detskej literatúry mladým divákom.

Knižný magazín Mladých liet. Koncom lanského roku vyšiel vo vydavateľstve Mladé letá informačný bulletin o detských knihách roku 1980. Jeho autorky Silvia Kršková, Eva Hornišová a Júlia Haulišová informujú v ňom o celoročnom úsilí Mladých liet, pútavým spôsobom predstavujú jednotlivé knižné edície a najvýznamnejšie knižné ti-

tuly, publikujú ohlasy detských čitateľov. „Čítanie pre dievčatá a chlapcov“ **Knižky, ktoré ťa potešia** odporúčame každému, kto chce byť informovaný o svete kníh pre deti a mládež.

Československá sekcia IBBY. V decembri lanského roku zišla sa v Prahe Československá sekcia IBBY (Medzinárodné združenie pre detskú knihu), aby zhodnotila činnosť za uplynulých päť rokov. V súčasnosti Československá sekcia IBBY združuje 400 individuálnych a 68 kolektívnych členov z nakladateľstiev, pedagogických fakúlt a knižníc. Predsedom Československej sekcie je národný umelec Bohumil Říha.

Dielo Jozefa Horáka na televíznej obrazovke. Čs. televízia Bratislava začala v dramaturgii Vladimíra Predmerského prípravu na sfilmovanie známej povesti Jozefa Horáka Sitnianska biela skala.

Životné jubileum. Koncom januára dožil sa päťdesiatich rokov významný slovenský literárny vedec a kritik Július Noge, CSc. Hoci ťažisko jeho vedeckej práce spočíva v skúmaní slovenskej realistickej tvorby pre dospelých, je významnou autoritou i v kritike literatúry pre deti a mládež. V nespočetnom množstve článkov a recenzií, ktoré doteraz o tvorbe pre deti a mládež napísal, presadzoval vždy náročné ideovomelecké kritériá, vychádzajúce z potrieb našej spoločnosti a záujmu dieťaťa. Tieto kritériá uplatnil i ako spoluautor dvoch vydání Slovníka slovenských spisovateľov pre deti a mládež i ako autor monografie o diele zasl. umelkyne Kláry Jarunkovej. Redakcia Slniečka jubilantovi srdečne blahožela a praje mu veľa ďalších tvorivých úspechov pri účasti na slovenskej literárnej tvorbe pre dospelých i pre deti a mládež.

Detské výroky ANDREJ ŠPEŤKO

Jarko dostal zápal stredného ucha... Ja som nevedela, že má tri uši.

Ocko zoskočil z električky a dostal za to päťdesiat korún pokuty. Keď si nasporím, zoskočím aj ja.

V lete máme v triede teplo, že píšeme radšej len holé vety.

Mamička, kúp mi bračeka... Ale Slováka, aby som mu rozumela!

Slniečko Mesačník pre deti. Vydávajú Mladé letá, slovenské vydavateľstvo kníh pre mládež. Adresa redakcie: 801 00 Bratislava, Klincová 35/a. Telefón 681-58, 645-87. Šéfredaktor Ján Turan, zást. šéfredaktora dr. Ondrej Sliacky, CSc., výtvarno-technický redaktor Ondrej Máriássy. Tlačia Polygrafické závody, n. p., Bratislava-Krasňany. Rozširuje PNS. Informácie o predplatnom podáva a objednávky prijíma každá pošta a doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — Ústredná expedícia a dovoz tlače, 884 19 Bratislava, Gottwaldovo nám. 6. Vychádza každý mesiac okrem júla a augusta. Cena výtlačku 3 Kčs, ročné predplatné 30 Kčs. Neobjednané rukopisy redakcia nevracia.

O LIETAJÚCOM KOBERCI

PÍŠE A KRESÍ O. ZIMKA

Kdesi v tajomnej Indii žil mág, ktorý sa volal Jam. Živil sa tým, že na koberci prevažal ľudí z rozprávky do rozprávky.

Raz musel núdzovo prísť na opustenom parkovisku.

SVINAJAJA

ŠKVRNARVAJA

Ľudia si so vysvetlili po svojom, a predsa sa slušne rozlúčili.

Chodil cestami - necestami

4 mesiace ležal pod kobercom a opravoval ho. Márne. Ešteže obdobie dažďov prežil v suchu

Ležiac pod kobercom rozmýšľal.

Ale nič nerymýšľal.

Chodíš peši sa mu nečečo, sak rozmýšľal ďalej.

Rozmýšľa, rozmýšľa, až sa mu prisnil, že videl, ako v podobných prípadoch postupoval jeho otec.

Vyplácal milý koberec, až ho opustila

LENIVOSŤ

Posom odlehel do ďalej Ružovej rozprávky. Najdeš ho na str. 367.